

فرا ترکیب پژوهش نشاط اجتماعی در ایران: ارائه چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه

(بررسی کلیه مقالات ۲۰ ساله علمی پژوهشی سال‌های ۹۸-۱۳۷۸)

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۳/۱۳

کد مقاله: ۱۰۹۲۵

محمدعلی زکی^۱

چکیده

شادی و نشاط اجتماعی به‌منزله یکی از موضوعات و نیازهای مهم هر جامعه تلقی شده که نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین سلامت فرد و رفاه اجتماعی دارد. اصول پنج‌گانه جامعه‌شناختی تحلیل دورکیمی نشاط اجتماعی به‌مثابه پدیده اجتماعی عبارت‌اند از: «چیستی»، «الگوهای اجتماعی»، «همبسته‌ها»، «پیشایندها» و «پسایندهای آن». تحقیقات فراوان، متنوع و متعددی در حوزه نشاط اجتماعی در ایران، طی بیست سال گذشته انجام شده که ضرورت انجام تحقیق فرا ترکیب در این خصوص را فراهم می‌نماید. هدف اصلی پژوهش حاضر ارائه چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه در تبیین نشاط اجتماعی در ایران خواهد بود. تحقیق حاضر از نوع «فرا ترکیب» خواهد بود. فرا ترکیب نوعی روش تحقیق کیفی است که در آن تحقیقات کیفی درهم‌آمیخته شده و در نهایت تفسیری نواز مجموعه آن‌ها پدید می‌آید. اطلاعات تحقیق حاضر با استفاده از چهار منبع اینترنتی پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، پایگاه اطلاع‌رسانی نشریات علمی ایران، پایگاه مجلات تخصصی نور، پرتال جامع علوم انسانی جمع‌آوری شده است. در مجموع ۲۵۱ مقاله بر اساس نه کلیدواژه‌های «شادی»، «نشاط»، «شادمانی»، «شادکامی»، «شادابی»، «شادمانی اجتماعی»، «شادکامی اجتماعی»، «شادابی اجتماعی» و «نشاط اجتماعی» شمارش و شناسایی گردید. یافته‌های تحقیق حاضر نشان از روندی افزایشی و همچنین سریع و شتابان (خصوصاً در دهه دوم پژوهش) در تولید دانش و پژوهش نشاط اجتماعی در ایران طی ۲۰ سال (سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن‌ماه ۱۳۹۸) داشته است. نتایج استفاده از روش «فرا ترکیب» تحقیق را قادر به «ارائه چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه تبیین نشاط اجتماعی در ایران» نموده است. بر اساس مدل پیشنهادی نشاط اجتماعی قابل تفکیک در پنج بخش به ترتیب فراوانی شامل پیشایندها (۶۳ درصد)، وضعیت (۱۴ درصد)، پسایندها (۱۳ درصد)، کلیات (۸ درصد) و همبسته‌ها (۲ درصد) گزارش و طبقه‌بندی شده‌اند. شرایط و عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران در هفت دسته اصلی شمارش شده‌اند. بیشترین فراوانی عوامل مؤثر فرعی بر نشاط اجتماعی عبارت‌اند از دینداری (۲۹ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۲۴ مقاله)، اعتماد اجتماعی (۱۱ مقاله)، امنیت اجتماعی (۱۰ مقاله)، سرمایه فرهنگی (۹ مقاله)، احساس محرومیت نسبی و طبقه اجتماعی (۸ مقاله)، احساس مقبولیت اجتماعی، انومی، هوش معنوی و عزت نفس (هر کدام ۷ مقاله). کارکردهای نشاط اجتماعی در ایران در شش دسته اصلی طبقه‌بندی شده‌اند. بیشترین فراوانی اثرات فرعی نشاط اجتماعی عبارت‌اند از سلامت عمومی (۷ مقاله)، رضایت زناشویی (۴ مقاله)، موفقیت تحصیلی (۸ مقاله) و رضایت شغلی (۳ مقاله).

واژگان کلیدی: نشاط اجتماعی، پدیده اجتماعی، تحقیق فرا ترکیب، مجلات علمی

نشاط و سعادت فردی و اجتماعی، یکی از مهم‌ترین و پررنگ‌ترین آرزوهای بشر در تمام دوره‌های پیشین بوده است و به‌عنوان ضروری‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان‌ها به شمار می‌رود. شادمانی به‌عنوان یکی از احساسات ریشه‌ای مثبت، نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین سلامت فرد و جامعه دارد. شادمانی همواره با خرسندی، خوش‌بینی و امید و اعتماد همراه است و از این رو می‌تواند به‌عنوان یک کاتالیزور، نقش تسریع‌کننده‌ای در فرایند توسعه جامعه داشته باشد (چلبی و موسوی، ۱۳۸۷). اینگلهارت (۱۳۷۳) در این زمینه اظهار می‌دارد که سطح پایین رضایت از زندگی و احساس خوشبختی، به گرایش‌های منفی نسبت به کل جامعه منجر و دوره‌های طولانی برآورده نشدن آرزوها و انتظارات، موجب ظهور نگرش‌های بدبینانه‌ای می‌شود که این بدبینی از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

موتور محرکه توسعه پایدار "نشاط اجتماعی" است که از انحرافات اجتماعی می‌کاهد، امنیت اجتماعی را افزایش می‌دهد و همبستگی اجتماعی را زیاد می‌کند و بیگانگی با جامعه را کاهش می‌دهد. درحالی‌که فقدان و کمبود آن افسردگی، بدبینی و ارزیابی منفی از رویدادها، بی‌علاقگی به اجتماع و کار، کم‌رنگ شدن وجدان کاری، اعتیاد به مواد مخدر، ناهنجاری‌های اجتماعی، رواج خشونت در روابط اجتماعی، طلاق، گرایش به فرهنگ بیگانه و غیر خودی و ... را به بار می‌آورد. شادی تأثیرات عمده‌ای بر سالم‌سازی و بهسازی جامعه دارد، زیرا به‌عنوان نتیجه و پیامد شرایط مطلوب اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه، فعالیت‌های مفید انسانی را برمی‌انگیزد، خلاقیت را تقویت می‌کند، روابط اجتماعی را تسهیل نماید، مشارکت سیاسی-اجتماعی را رونق می‌بخشد و موجبات حفظ سلامت عاطفی، روانی، جسمی و امیدواری را فراهم می‌آورد (هزارجریبی، ۱۳۸۸). علاوه بر این، شادی احساس نزدیکی به دیگران (علاقه‌مندی)، دوست داشتن و اعتماد را برمی‌انگیزد و موجب افزایش تعامل با دیگران می‌شود (آرگایل، ۱۳۸۳). همچنین، زندگی را خوشایند می‌سازد و اشتیاق برای پرداختن به فعالیت‌های اجتماعی را آسان می‌کند و در واقع، انگیزه اصلی انسان‌ها در همه زمان‌ها، چگونگی دستیابی و حفظ و ارتقای آن است (خوشفر، ۱۳۹۲). مازلو نیز مؤلفه و شاخصه اصلی انسان‌هایی را که در راستای خودشکوفایی، کمال و توانمندی‌های خویش تلاش می‌کنند، احساس شادی آنان می‌داند؛ به‌طوری‌که کمبود و فقدان آن افسردگی، بدبینی و ارزیابی منفی از رویدادها، بی‌علاقگی به اجتماع و کار، کم‌رنگ شدن وجدان کاری، ناهنجاری‌های اجتماعی، رواج خشونت در روابط اجتماعی و ... را به بار می‌آورد (اقلیما، ۱۳۹۰).

نشاط اجتماعی پدیده‌ای ضروری در هر جامعه می‌باشد. چراکه یکی از اصلی‌ترین نیازهای جوامع امروزی است. یکی از موضوعاتی که در هر جامعه‌ای به‌ویژه در حوزه سیاست‌گذاری باید مورد توجه قرار گیرد، نشاط اجتماعی برای تقویت بسیاری از مؤلفه‌های رشد اجتماعی مانند امید اجتماعی، اعتماد اجتماعی و ... مفید خواهد بود. بحث نشاط اجتماعی است که در راستای تقویت آن، امنیت اجتماعی نیز افزایش پیدا می‌کند و نشاط اجتماعی پویایی و مفید بودن در افراد می‌باشد. نشاط یکی از خلیات اساسی در زندگی فرد است و نقش مهمی در چارچوب حیات روانی و اجتماعی او ایفا می‌کند. نشاط عبارت است از چگونگی دآوری فرد درباره نحوه گذران زندگی. نشاط اجتماعی یکی از نیازهای اصلی جوامع امروزی است. جامعه‌ای که می‌خواهد پیشرفت کند و به آرمان‌های انسانی خود برسد باید شهروندانی بانشاط و شاداب داشته باشد و زمانی می‌توان به کمال نشاط اجتماعی رسید که همه آحاد مردم بانشاط و شاداب باشند. با جامعه شاداب و بانشاط می‌توان به اهداف مهم در حوزه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... دست یافت و تصمیم‌گیران جامعه همواره می‌توانند از آن به منزله فرصتی بهینه استفاده کنند.

وضعیت عمومی نشاط اجتماعی در ایران به استناد شواهد و آمار چندان رضایت‌بخش نیست و بر اساس شرایط جامعه نشاط اجتماعی در ایران در مرز بحران و هشدار عنوان شده است. بر اساس پژوهشی در سطح بین‌المللی (۲۰۱۰) سطح نشاط و شادی در دامنه تغییرات (۰-۱۰۰) در ایران برابر ۶۸٪ انحراف معیار (نابرابری نشاط) آن برابر با ۲/۶۸ و رتبه ایران در بین ۶۹ کشور مورد مطالعه ۶۱ بوده است؛ که در مقایسه با برخی از کشورها از جمله دانمارک، ایسلند، کانادا، ایرلند، هلند، آلمان، بریتانیا، ایتالیا، اندونزی، ژاپن، پرتغال و ... در حد پایین‌تری قرار دارد و به لحاظ نابرابری شادی در بین آن کشورها رقم بالاتری را به خود اختصاص داده است (موسوی، ۱۳۹۲). یافته‌های پژوهش چلبی و موسوی (۱۳۸۷) نشان داده که میانگین شادمانی در ایران، بر اساس مقیاس ۰ تا ۱۰۰ برابر ۴۸/۶ به‌دست آمده که این مقدار، کمتر از حد متوسط شادمانی ارزیابی می‌گردد. همچنین نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان داد که میانگین شادمانی در شهرهای تهران، میبد، اردکان و یزد دارای تفاوت معناداری نمی‌باشد.

نشاط اجتماعی از مؤلفه‌های رفاه اجتماعی به شمار می‌رود و بیش از مداخلات پزشکی و روانی به عوامل اجتماعی و اقتصادی وابسته بوده و در عین حال، یکی از مفاهیم محوری توسعه پایدار است. از سال ۲۰۰۰ به بعد در بحث‌های سازمان ملل برای تعیین سطوح توسعه‌یافتگی کشورها، متغیرهای نشاط، امید به آینده، خشنودی و رضایتمندی افراد جامعه نیز به‌عنوان یک متغیر کلیدی وارد محاسبات شده است؛ به این صورت که اگر مردم یک جامعه احساس نشاط، خشنودی و رضایتمندی نکنند، نمی‌توان آن جامعه را توسعه‌یافته تلقی نمود. این نشان‌دهنده اهمیت نشاط و شادی در جامعه است.

نشاط اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین شاخص‌های اجتماعی در گسترش احساس رضایت عمومی از زندگی، بسط تعاملات اجتماعی سازنده، رشد اعتماد عمومی و مشارکت همه‌جانبه اجتماعی به شمار رفته و چندین دهه است که به‌عنوان موضوعی بین‌رشته‌ای در تحقیقات اجتماعی اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است. شاد بودن تنها یکی از شاخصه‌های زندگی مطلوب در جامعه است و هر قدر ملتی بانشاط‌تر باشد، مطمئناً احساس رفاه بیشتری دارد و در این نوع جامعه، افراد نگرشی خوش‌بینانه نسبت به زندگی و امور پیرامون خود دارند. در واقع، نشاط و شادی یکی از ابعاد روان‌شناختی فرد و جامعه است و فرد و جامعه هنگامی دارای شادی و نشاط خواهند بود که شاخص‌های معیشتی و رفاهی از یک‌سو و شاخص‌های فرهنگی، علمی و سیاسی آن جامعه از سوی دیگر، از رشد قابل قبولی برخوردار بوده یا دست‌کم در سطح مطلوبی قرار گرفته باشد (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۰).

از عهد باستان به احساسات مثبت انسان از جمله شادمانی (happiness) توجه شده است. به عقیده ارسطو، دست‌کم سه نوع شادمانی وجود دارد؛ در پایین‌ترین سطح، عقیده مردم عادی است که شادمانی را معادل موفقیت و کامیابی می‌داند و در سطح بالاتر از آن، شادمانی موردنظر ارسطو یا شادمانی ناشی از معنویت قرار می‌گیرد. این در حالی است که روان‌شناسان در سال‌های آخر قرن بیستم، توجه به احساسات مثبت را آغاز کرده‌اند. در طول قرن گذشته روان‌شناسان به‌طور عمده بر افسردگی، اضطراب و اختلالات رفتاری نوجوانان توجه کرده و از سلامت روانی مثبت غفلت کرده بودند. از اواخر دهه ۱۹۹۰ به‌واسطه کارهای مارتین سلیگمن، توجهات به روان‌شناسی مثبت‌نگر معطوف شد. روان‌شناسی مثبت‌نگر به‌جای توجه فراوان به ناتوانی‌ها و ضعف‌های بشری، بر توانایی‌های مختلف انسان نظیر شادمانی تأکید دارد. نگرش‌های مثبت به زندگی، خودپنداره مثبت، امیدواری، تلاش برای رسیدن به اهداف، ثبات در مناسبات اجتماعی، احساس خشنودی از رابطه با دیگران، بهبود کارهای مشترک و سلامت روانی از جمله پیامدهای ذهنی شادمانی‌اند.

وینهون (۱۹۸۸) در یک بررسی به این نتیجه رسید که تا سال ۱۹۶۰ کل پژوهش‌های مربوط به شادمانی و مقوله‌های وابسته به آن از جمله رضایت، لذت و احساسات مثبت تعداد ۶۲ مورد بوده است. از سال ۱۹۶۰ پژوهش‌های مربوط به شادمانی افزایش یافت و سازمان‌های مختلفی به بررسی شادمانی پرداختند. در این پژوهش‌ها سه جهت‌گیری اساسی را می‌توان مشخص کرد: ۱- در برخی از آن‌ها سنجش میزان شادمانی و تهیه ابزارهایی برای سنجش شادمانی هدف اصلی بوده است. ۲- در برخی پژوهش‌ها که بیشتر مورد توجه بوده، بررسی عوامل مؤثر بر شادمانی مد نظر قرار گرفته است. ۳- در گروهی شیوه‌های افزایش شادمانی ارزیابی شده‌اند (میرشاه جعفری و همکاران، ۱۳۸۱).

۲- سوال اصلی پژوهش

نشاط اجتماعی (شادی، شادکامی) در ایران از منظر جامعه‌شناسی به مثابه پدیده اجتماعی تلقی می‌شود. باتوجه به کثرت تولیدات علمی پژوهشی طی دهه گذشته، چگونه می‌توان چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه برای تبیین این پدیده اجتماعی (نشاط اجتماعی) ارائه نمود؟ نقش و کارکرد روش جدید فراترکیب در این راستا چگونه خواهد بود؟

۲-۱- اهداف فرعی پژوهش

- الف) چگونگی «روند پژوهشی» تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران طی سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن ۱۳۹۸.
- ب) چگونگی «گرایش‌های پژوهشی» تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران طی سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن ۱۳۹۸.
- ج) انواع گوناگون متغیرهای اصلی و فرعی در هرکدام از بخش‌های مربوط به «گرایش‌های پژوهشی» تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران طی سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن ۱۳۹۸.
- د) اولویت بندی (رتبه‌بندی) «گرایش‌های پژوهشی» تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران طی سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن ۱۳۹۸
- ه) چگونگی امکان «ارائه چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه در خصوص تبیین نشاط اجتماعی در ایران» با استفاده از روش فراترکیب.

۳- نشاط اجتماعی (شادی و شادمانی): چیستی و فضای مفهومی آن

از آنجاکه شادی یکی از هیجانات اساسی بشر است، لذا هرکس به فراخور خود آن را تجربه می‌نماید؛ اما تعریف شادی به سادگی تجربه آن نیست. افلاطون در کتاب جمهوری به سه عنصر در وجود انسان اشاره می‌کند که عبارتند از: قوه عقل یا استدلال، احساسات و امیال. افلاطون شادی را حالتی از انسان می‌داند که بین این سه عنصر تعادل و هماهنگی وجود داشته باشد. ارسطو شادی را زندگی معنوی می‌داند.

سلیگمن (۲۰۰۲) هیجان‌های مثبت را به سه دسته: آن‌هایی که با گذشته، حال و آینده پیوند دارند تقسیم می‌کند. هیجان‌های مثبت مرتبط با حال نیز به دو دسته لذت‌های آنی و لذت‌های عالی و نسبتاً پایدار تقسیم می‌شوند. به نظر سلیگمن لذت‌های عالی و نسبتاً پایدار، شامل احساسات نظیر سعادت، راحتی، سرخوشی و شادمانی می‌باشند. شادمانی به معنای امروز آن در درون مفاهیم

گسترده‌تری نظیر خوشبختی و کیفیت زندگی قرار دارد. علاقه دانشمندان اجتماعی به موضوع شادمانی بخصوص هنگامی که کیفیت زندگی باید از نگاه خود افراد ارزیابی شود، بیشتر سوق یافته است. از طرف دیگر، یکی از مفاهیم بسیار نزدیک به شادمانی مفهوم خوشبختی ذهنی است. به نظر داینر (۲۰۰۰) شادمانی در واقع همان چیزی است که اکنون محققان این رشته آن را خوشبختی ذهنی می‌نامند. برخی محققین نیز خوشبختی ذهنی را یک متغیر مکنون با حداقل دو مؤلفه می‌دانند: شادمانی و رضایت از زندگی. مطابق با این تفکیک مفهومی، شادمانی به بعد احساسی و رضایت از زندگی به بعد شناختی مفهوم خوشبختی ذهنی اشاره دارد. برخی نویسندگان، شادمانی را معادل قضاوت شخص از مطلوبیت کیفیت زندگی خود می‌دانند؛ به عبارت دیگر شادمانی به این معناست که فرد به چه میزان زندگی خود را دوست دارد (جعفری، ۱۳۸۳)

وینهوون (۲۰۰۵) کیفیت زندگی آشکار یک جامعه (مثلاً مدت زمان میزان شادی مردم در زندگی) را بر کیفیت زندگی پنداشته شده (نظیر شاخص توسعه انسانی) ترجیح می‌دهد. کیفیت زندگی آشکار، به رویکرد خروجی اجتماعی و کیفیت زندگی پنداشته شده به رویکرد و رودی اجتماعی اشاره دارد. به نظر وینهوون در رویکرد و رودی اجتماعی، یکی از مسائلی که وجود دارد مسئله نیازها است و این که آیا کالاها و خدمات موجود براساس نیازها شکل گرفته‌اند یا خیر. مسئله دیگر، همچنین این است که وجود چه شرایطی زندگی بهتر را فراهم می‌آورند. به نظر وینهوون با رویکرد و رودی اجتماعی، زندگی بدتر را می‌توان شناخت و لی زندگی بهتر را نه.

داینرشادمانی را دارای سه جزء اساسی می‌داند که عبارت‌اند از: (۱) بعدعاطفی (هیجانی) که در واقع خلق و خواهی مثبت و خوشایند در افراد را شامل می‌شود؛ (۲) بعدشناختی که نوعی تفکر و پردازش اطلاعات را در برمی‌گیرد و به ارزیابی مثبت افراد از زندگی برمی‌گردد؛ (۳) بعداجتماعی که بیانگر گسترش روابط اجتماعی فرد با دیگران و به دنبال آن افزایش حمایت اجتماعی است.

در مفهوم شادی، حداقل سه جز اساسی عاطفی، اجتماعی و شناختی وجود دارد:

(الف) جز عاطفی و هیجانی که فردشادکام ترنظرخاق، شادوخوشحال است، باعث حالات هیجانی مثبت،

(ب) جزءاجتماعی منجر به روابط اجتماعی گسترده و مثبت بادیگران شده و فردشادکام از روابط اجتماعی خوبی با دیگران برخوردار است.

(ج) جزشناختی موجب برخورداری از تفکری می‌شود که وقایع روزمره را با خوشبینی تعبیر و تفسیر می‌کند. جزءشناختی باعث می‌شود فرد شادکام اطلاعات رابه روشی خاص، پردازش کرده و مورد تعبیر و تفسیر قرار دهد که در نهایت، باعث احساس شادی و خوش بینی در وی می‌گردد.

از این رو، در شادکامی و نشاط اجتماعی، ارزشیابی افراد از خود و زندگی‌شان، می‌تواند جنبه‌های شناختی، مثل قضاوت در مورد خشنودی از زندگی و یا جنبه‌های هیجانی از جمله خلق و عواطف، در و اکنش به رویدادهای زندگی را در برگیرد.

در ادبیات نظری نشاط به‌عنوان عاطفه مثبت، رضایت از زندگی و نبود عاطفه منفی تعریف شده است (آرگایل، ۱۳۸۶). آرگایل و همکارانش در بررسی مفهومی و نظری شادمانی به دو جزء اساسی اشاره می‌کنند: ۱- جزء عاطفی و هیجانی که سبب می‌شود فرد شاد همواره از نظر خلقی، شاد و خوشحال باشد؛ بنابراین، این جزء ممکن است سوق‌دهنده یا مثبت یا باز دارنده و منفی باشد؛ ۲- جزء شناختی و اجتماعی که موجب می‌شود فرد نوعی تفکر و پردازش اطلاعات و یژه خود داشته باشد و وقایع روزمره را طوری تعبیر و تفسیر کند که خوشبختی او را به دنبال داشته باشد (به نقل از ربانی‌خوارسگانی و همکاران، ۱۳۸۶). آرگایل همچنین شادمانی را دارای هیجانان مثبت، رضایت از زندگی و نبودن عواطف منفی از جمله افسردگی و اضطراب می‌داند. همچنین روابط مثبت بادیگران، هدفمندبودن زندگی، رشدشخصی و دوست‌داشتن از اجزای شادمانی‌اند. آرگیل و همکاران شادی را ترکیبی از وجود عاطفه مثبت، فقدان عاطفه منفی و رضایت از زندگی می‌دانند. جامعترین و در عین حال عملیاتی‌ترین تعریف شادمانی را وینهوون (۱۹۸۸) ارائه می‌دهد. به نظر او، شادمانی به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کل زندگی اطلاق می‌گردد؛ به عبارت دیگر شادمانی به این معناست که فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد. در تعریف وینهوون از شادمانی چند عنصر وجود دارد که به اختصار توضیح داده می‌شود.

(۱) در چه یا میزان: واژه شادمانی بیانگر ارزیابی کمال مطلوب از زندگی نیست، بلکه بیانگر یک درجه یا میزان است؛ همانند مفاهیم طول و وزن، بیشتر یا کمتر بودن چیزی؛ به عبارت دیگر، واژه شادی، میزان خوشایندی زندگی را می‌رساند.

(۲) شخص: واژه شادمانی صرفاً برای توصیف حالت یک فرد به کار می‌رود و قابل تعمیم به اجتماعات، اشیا و وقایع نمی‌باشد؛ بنابراین اگر بخواهیم شادمانی یک ملت را مورد بحث قرار دهیم، بهتر است بگوییم اکثر شهروندان آن کشور خود را شادمان تصور می‌کنند.

(۳) قضاوت: واژه شادمانی و قتی به کار می‌رود که فرد در باره زندگی خودیک قضاوت کلی می‌کند. قضاوت به یک فعالیت عقلانی اشاره دارد. قضاوت کلی یعنی ارزیابی تجارب پیشین و پیش بینی تجارت آتی. به عبارت بهتر، شادمانی جمع ساده لذات نیست، بلکه شناختی است که فرد از بررسی تجارب مختلف به دست می‌آورد. واژه شادمانی برای اشاره به جنبه خاصی از زندگی به کار نمی‌رود، بلکه کل زندگی فرد را مد نظر دارد. البته به این معنی نیست که به تمام وقایع زندگی خود ارزش یا وزن و احدی

داده شود، بلکه منظور این است که فرد برای ابراز میزان نشاط خود، برداشت خود از یکی از ابعاد و وقایع زندگی را ملاک قرار می‌دهد.

۴) کلی: در قضاوت، ارزیابی کلی زندگی مورد بحث است، یعنی این قضاوت، عملی شناختی است که بر اساس ارزشها و ترجیحات فرد شکل می‌گیرد. در این ارزیابی همه معیارها به وسیله فرد یکپارچه می‌شود.

۵) زندگی به‌عنوان یک کلیت: لغت شادمانی برای مشخص کردن رضایت از جنبه‌های خاصی از زندگی هم چون از دواج یا کار مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. شادمانی به رضایت از کل زندگی اشاره دارد. این امر تجارب آینده، حال و گذشته را پوشش می‌دهد، ارزیابی باید با سازمان دادن و خوب و ارسی کردن تجربه‌ها همراه باشد. در این فرآیند برخی جنبه‌ها ممکن است مورد تاکید و برخی مورد دغفلت واقع شود.

۶) مطلوبیت: در تعریف شادمانی منظور از خوشایندی، ارزشمند و دوست داشتنی بودن زندگی از طرف خود فرد می‌باشد. در تمام فرهنگها مصادیقی از خوبی و بدی وجود دارد که افراد آن جوامع طبق این مصادیق خوشایندی یا ناخوشایندی زندگی خویش را مورد قضاوت قرار میدهند.

شادمانی، در حوزه علمی از نیمه دوم قرن پیش به‌عنوان یک موضوع میان رشته ای مطرح شده هررشته ای، دیدگاه خاصی از شادمانی را گسترش داده است. روانشناسی آن رابه عوان ماهیتی مربوط به شخصیت می‌شناساند. زیست شناسی آن راحاصل فرآیندهای شیمیایی تلقی می‌کند. فلاسفه، نشاط و شادی زا بیشتر در یک زمینه معنوی و اخلاقی می‌بینند و جامعه شناسان آن رابه‌عنوان یک وضعیت اجتماعی باز می‌شناسند. به طورمعمول، شادی به‌عنوان یک پدیده ناب روانشناختی و فردی تعریف می‌شود، درحالی‌که جامعه شناسان، حالات فردی ای هم چون نشاط را دارای مبنایی اجتماعی می‌دانند (گالاترر، ۲۰۰۰).

شادمانی به‌عنوان یکی از احساسات ریشه‌ای مثبت و بسیار تاثیرگذار بر رفتار و حالات دیگر فرد، نقش تعیین کننده ای در تامین سلامت فرد و جامعه دارد. مطالعه علمی دقیق و مداوم موضوع نشاط، شادی و شادمانی، به ویژه در سطح ملی می‌تواند توجه اهل اندیشه را به میزان شادمانی در میان مردم و عوامل مرتبط با آن جلب و به مدیران و برنامه ریزان اجتماعی و فرهنگی در انتخاب سیاست های مناسب کمک شایانی کند.

احساس نشاط یا بهزیستی از آغاز تمدن انسانی یکی از نیازهای اساسی نوع بشر در تمامی فرهنگها به شمار رفته است و استنباط بشر نیز از غایت زندگی، رسیدن به شادمانی بوده است. با وجود این؛ در طول تاریخ در ک بشر از نشاط متفاوت بوده است و تلاش‌های بسیاری برای فهم و تعریف نشاط انجام گرفته که این مفهوم را در ظرف زمان و مکان دگرگون کرده است. در مجموعه ادبیات نظری، نشاط عمدتاً به معنای عاطفه مثبت، رضایت از زندگی و نبود عاطفه منفی تعریف شده است. درواقع احساس نشاط یکی از ابعاد سلامت روان و عواطف مثبت است که در مقابل احساسات منفی از قبیل افسردگی، اندوه و یأس قرار می‌گیرد

استفاده از مفهوم نشاط به لحاظ تاریخی در قالب دو دیدگاه فلسفی نسبت به سعادت بشری، یعنی دیدگاه لذت‌گرایی و سعادت‌گرایی بررسی شده که از زمان فلاسفه یونان باستان تاکنون بر فلسفه غرب حاکم است. دیدگاه لذت‌گرایی متأثر از آرای اپیکور، پیگیری لذت را شیوه دستیابی به رضایت می‌داند اما دیدگاه سعادت‌گرایی تحت تأثیر آرای ارسطو پیگیری زندگی با معنا و شناسایی و رشد فضیلت‌های فردی را شیوه دستیابی به نشاط حقیقی می‌داند. علی‌رغم سنت طولانی تفکر در خصوص نشاط، علاقه‌مندی دانشمندان علوم اجتماعی به این موضوع نسبتاً جدید است و نخستین مطالعات علمی در طول دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ انجام گرفته است سپس در سال‌های آخر قرن بیستم روان‌شناسان توجه به مفهوم نشاط را در دستورکار خود قرار دادند و شاخه جدیدی از روان‌شناسی تحت عنوان روان‌شناسی مثبت‌گرا را ایجاد کردند. امروزه دیگر دانشمندان علوم اجتماعی مانند جامعه‌شناسان و دانشمندان علوم سیاسی نیز بررسی نشاط را در دستورکار خود قرارداده‌اند. تحقیقات بسیاری که توسط دانشمندان علوم اجتماعی انجام گرفته نشان می‌دهد حالت‌های عاطفی مثبت (از جمله احساس نشاط) بر سلامت افراد تأثیر بسزایی دارد. در تحقیقات مشخص شده است که احساسات مثبت موجب افزایش انعطاف‌پذیری جسمی و روانی و تفکر خلاقانه‌تر می‌شود. احساس نشاط موجب ایجاد انرژی، شور، حرکت و پویایی در جامعه می‌شود، افراد ابرای زندگی بهترآماده می‌کند و به دلیل ویژگی مسری بودن آن بستگی‌های فرد را با محیط افزایش می‌دهد. احساس شادکامی همچون سپری می‌تواند آدمی را در برابر مشکلات محافظت نموده، سلامت او را تضمین کند، همچنین افراد شاد تمایل بیشتری به سالم رفتار کردن دارند و به احتمال زیاد از رفتارهای ناسالم دوری می‌کنند.

اویشی و همکاران (۲۰۱۳) با مطالعه ۳۰ فرهنگ لغت از کشورهای مختلف در یافتند که مفهوم نشاط اجتماعی در نقاط مختلف جهان و نیز در ادوار تاریخی گوناگون، دارای معانی متفاوتی است و ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی ملت‌ها و جوامع، نشاط فاکتوری مهم در تعریف آن به شمار می‌آید.

۴- نشاط اجتماعی به مثابه پدیده اجتماعی (اصول پنج گانه جامعه‌شناختی تحلیل آن)

اصل اول: پیوستگی و ماهیت پدیده‌های اجتماعی: پدیده‌های اجتماعی دارای ماهیتی پیچیده، چند وجهی و چندبعدی هستند. رفتارها و پدیده‌های اجتماعی دارای ابعاد، شاخص‌ها و مولفه‌های مختلف هستند که می‌توان آن‌ها را با استفاده از ابزارهای علمی (پرسشنامه) اندازه‌گیری نمود. نقش محقق در شناخت پدیده‌ها آن است که: الف) ابعاد و مولفه‌های گوناگون موضوع تحقیق را تعیین و شناسایی کند، ب) میزان موضوعات و وضعیت مختلف را برحسب الگوی پنج سطحی (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) را تعیین و شناسایی کند:

مثال ۱) رضایت از زندگی اجتماعی شامل پنج مولفه رضایت از خود، رضایت از دوستان، رضایت از خانواده، رضایت از مدرسه و رضایت از محیط زندگی.

مثال ۲) بیگانگی اجتماعی شامل پنج مولفه بیگانگی از خود، بیگانگی از کار، بیگانگی از خانواده، بیگانگی از روابط اجتماعی و بیگانگی از نهادهای اجتماعی.

مثال ۳) سلامت اجتماعی شامل پنج مولفه شکوفایی اجتماعی، همبستگی اجتماعی، پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی.

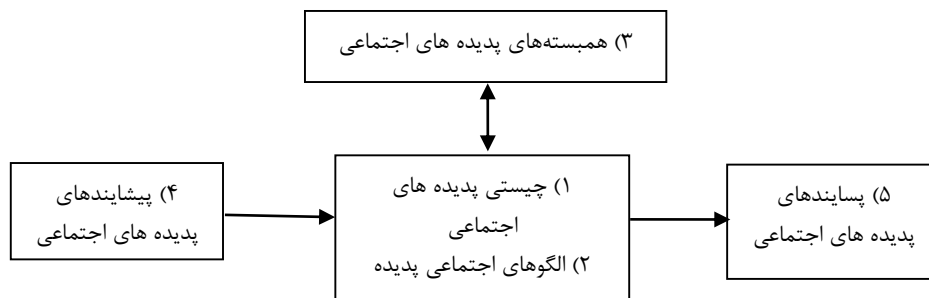
مثال ۴) سرمایه اجتماعی شامل سه مولفه شبکه‌ها و روابط اجتماعی، هنجارها و اعتماد اجتماعی.

اصل دوم: الگوهای اجتماعی پدیده‌های اجتماعی: در عموم تحقیقات اجتماعی متغیرهایی به طور شائع مورد استفاده قرار می‌گیرند که براساس آن‌ها سعی در شناخت و بررسی موضوع تحقیق برحسب متغیرهای مذکور است. متغیرهای موردنظر به مثابه الگوهای اجتماعی موضوع مورد بررسی تلقی می‌شوند. برای نمونه در مطالعه موضوع موفقیت تحصیلی سعی می‌شود که موضوع موردنظر برحسب متغیرهای اجتماعی (شامل جنس، سن، تحصیلات، شغل، و وضع تاهل، حوزه‌های اجتماعی محل سکونت، نژاد و قومیت، طبقه اجتماعی، دین) چگونه است؟ در این اصل به مقایسه موضوع تحقیق برحسب هر کدام از متغیرهای اجتماعی توجه می‌شود، برای نمونه: وضعیت سرمایه اجتماعی به تفکیک مردان و زنان، و وضعیت نشاط اجتماعی به تفکیک محل سکونت نقاط شهری و روستایی، چگونگی وضعیت موفقیت تحصیلی دانشجویان براساس انواع طبقات اجتماعی سه گانه پائین، متوسط و بالا، و وضعیت رضایت شغلی معلمان و مدیران، و وضعیت اعتماد سیاسی دانشجویان بر اساس رشته‌های تحصیلی. نتیجه مقایسه موضوعات و پدیده‌های اجتماعی مبحثی به نام تمایزات (تفکیک‌های) اجتماعی خواهد بود. براین اساس دو وضعیت برای تحلیل پدیده‌های اجتماعی برحسب الگوهای اجتماعی شناسایی می‌شود: الف) زمانی که تفاوت معناداری در نشاط اجتماعی بین گروه‌های تحقیق وجود دارد که این وضعیت نشان از وجود ناهمگونی و عدم تجانس اجتماعی در خصوص پدیده اجتماعی دارد. ب) زمانی که تفاوت معناداری در نشاط اجتماعی بین گروه‌های تحقیق وجود ندارد که این وضعیت معرف همگونی و تجانس اجتماعی در خصوص پدیده اجتماعی دارد.

اصل سوم: همبسته‌های پدیده‌های اجتماعی: روابط در هم تنیده‌ای بین موضوعات اجتماعی با یکدیگر مشاهده می‌شود و نقش محقق در گام نخست، بررسی چگونگی وجود یا عدم رابطه (همبستگی بین دو پدیده اجتماعی)، و در گام دوم بررسی میزان ارتباط بین دو پدیده اجتماعی خواهد بود. در این وضعیت تأکید بر روابط همبستگی می‌باشد نه روابط علی.

اصل چهارم: پیشایندهای پدیده‌های اجتماعی (پدیده به مثابه متغیر وابسته): چه عواملی موجب شکل‌گیری پدیده اجتماعی می‌شوند؟ پدیده اجتماعی چگونه به وجود می‌آیند؟ رفتار و امور اجتماعی موضوعاتی چند علی هستند و عوامل گوناگون در پیدایی آن‌ها نقش دارند. آمارمشنخص می‌کند که تأثیر هر کدام از عوامل متعدد به طور جداگانه بر پدیده اجتماعی چه مقدار است. و وظیفه جامعه‌شناس آن است که عوامل مختلف در شکل‌گیری امور اجتماعی را شناسایی نموده تأثیر هر کدام از آنها را مشخص کند. باتوجه به ماهیت اجتماعی پدیده‌ها، تأکید جامعه‌شناس در شناسایی و تعیین تأثیر عوامل مختلف محیطی، فردی، خانوادگی، تربیتی، اجتماعی و سازمانی بر موضوعات تحقیق می‌باشد.

اصل پنجم: پسایندهای پدیده‌های اجتماعی (پدیده به مثابه متغیر مستقل): کارکردهای پدیده‌های اجتماعی چیست؟ کارکردهای پدیده‌های اجتماعی در تمامی تحلیل‌های جامعه‌شناسی مطرح می‌باشد. تعریف کارکرد از نظر جامعه‌شناسی همان اثر، نقش، و وظیفه، پیامد، عاقبت، نتیجه، هدف، مأموریت است. هر پدیده اجتماعی در بردارنده چندین کارکرد است و در یک کارکرد و احد منحصر نمیشود. کار جامعه‌شناس شناسایی و تحلیل کارکردهای مختلف و اثرات گوناگون پدیده اجتماعی است. کارکردهای مورد بررسی، غیر از آنکه متعدد هستند، متفاوت و در برخی موارد متضاد می‌توانند باشند (کارکردهای مناسب و کارکردهای نامناسب).

نمودار (1) اصول پنج گانه تبیین جامعه‌شناختی پدیده‌های اجتماعی به طور عام و نشاط اجتماعی به طور خاص

اصول پنج گانه مورد بررسی را میتوان برحسب انواع و سطوح سه گانه تحلیل جامعه‌شناختی پدیده‌های اجتماعی به طور عام و نشاط اجتماعی به طور خاص مشخص دسته بندی و طبقه بندی نمود:

- (1) در سطح مقدماتی و تحلیل یک متغیره:
  - (الف) بررسی و وضعیت نشاط اجتماعی صرف نظر از متغیرها و موضوعات دیگر اجتماعی: چستی نشاط اجتماعی: مبانی نظری و پژوهشی در تبیین نشاط اجتماعی چیست؟ میزان، مقدار و وضعیت کنونی نشاط اجتماعی چقدر و چگونه می باشد؟
  - (2) در سطح میانی و تحلیل دومتغیره: (باتوجه به حداقل یکی از متغیرها و موضوعات دیگر اجتماعی):
    - (ب) و وضعیت نشاط اجتماعی برحسب سیزده الگوی اجتماعی: بررسی نشاط اجتماعی و مقایسه آن برحسب جنس، سن، نژاد (قومیت)، تحصیلات، و وضع تاهل، اشتغال، تعلقات دینی (مسلمان، مسیحی، یهودی و زردشتی) و وضعیت طبقاتی، حوزه‌های اجتماعی شهری و روستائی، زمان (مطالعات طولی و مقطعی)، مکان (ملی، منطقه‌ای و جهانی)، رده‌های شغلی (معلم، مدیران) و گروه‌های اجتماعی خاص (بیماران سرطانی، زنان سرپرست) کدامند؟
    - (ج) همبسته‌های اجتماعی نشاط اجتماعی: آیا نشاط اجتماعی با سائر متغیرهای فردی اجتماعی و فرهنگی ارتباط و همبستگی دارند؟ در صورت وجود ارتباط، میزان، مقدار و جهت آن چقدر است؟
    - (3) در سطح پیچیده و تحلیل چندمتغیره:
      - (د) نشاط اجتماعی به مثابه متغیر وابسته: پیشایندهای نشاط اجتماعی کدامند؟ چه موضوعاتی در نشاط اجتماعی تاثیر دارند؟ چه عواملی موجب شکل گیری نشاط اجتماعی می شوند؟ تاثیر عوامل گوناگون در شکل گیری نشاط اجتماعی چه مقدار است؟
      - (ه) نشاط اجتماعی به مثابه متغیر مستقل: پسایندهای نشاط اجتماعی کدامند؟ نشاط اجتماعی در چه موضوعاتی تاثیر دارد؟ پیامدها، اثرات و کارکردهای مختلف فردی، اجتماعی، خانوادگی، فرهنگی، شغلی، آموزشی نشاط اجتماعی در سطوح متعدد زندگی اجتماعی چیست؟

5- مبانی نظری تحقیق

همان‌طور که گفته شد سرچشمه‌های پژوهش در حوزه شادی، شادکامی و نشاط اجتماعی در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ قرار دارد. این تحقیقات عمدتاً توسط روان‌شناسان آغاز شده است و با تلاش جامعه‌شناسان در حال پیگیری است. بر این اساس چارچوب نظری تحقیق حاضر نیز در دو حیطه روان‌شناختی و جامعه‌شناختی قرار می‌گیرد.

الف) تبیین‌های روان‌شناختی: تئوری‌هایی که در حوزه روان‌شناسی مفهوم شادی و نشاط را تبیین می‌کنند، نظریات شخصیتی و نظریات شناختی هستند. استدلال نظریات شخصیتی این است که جنبه‌های مهم رفتار و تجربه افراد را می‌توان با تعداد محدودی از ابعاد مشخص ساخت. بدین معنا صفات شخصیتی خاصی وجود دارد که با شادمانی و نشاط پیوند دارند؛ یعنی افراد شاد و ناشاد صفات شخصیتی متمایزی دارند. کریستی میزل و همکاران در این خصوص بیان می‌کنند خصایص و ویژگی‌های شخصیتی یکی از منابع مهم ایجاد نشاط هستند. داینروه‌مکاران (۱۹۹۹) نیز استدلال می‌کنند که ویژگی‌های شخصیتی بیش از ۴۰ الی ۵۰ درصد متغیر احساس خوشبختی را تبیین می‌کنند و عزت نفس نیز یکی از این خصایص شخصیتی است. آرگایل معتقد است عزت نفس به‌عنوان یکی از خصایص شخصیتی با احساس شادی و نشاط ارتباط دارد (آرگایل، ۱۳۸۶). در واقع، عزت نفس به دلیل اینکه زاینده زندگی اجتماعی و ارزش‌های آن است و در تمامی فعالیت‌های روزانه انسان به نوعی جلوه‌گر است، از مهم‌ترین جنبه‌های شخصیت و تعیین‌کننده و ویژگی‌های رفتاری انسان است.

دینوو کوپرنیز در یک پژوهش فراتحلیلی، مهم‌ترین و ویژگی‌های شخصیتی افراد شاد را عاطفه مثبت و عزت نفس گزارش کرده‌اند، همچنین ورت از صاحب‌نظران روان‌شناسی شادی، عزت نفس را جزء جدایی‌ناپذیر شادی و نشاط می‌داند (میرشاه جعفری

و همکاران، ۱۳۸۱). علاوه بر این، اغلب روان‌شناسان انسان‌گرای سده اخیر، نظیر ماز لو، راجرز و کلارک نیز مزایا و اهمیت زیادی برای عزت نفس بالا قایل شده‌اند و یکی از شاخص‌های سلامت روانی و ویژگی‌های افراد برخوردار از عزت نفس بالا را داشتن نگرش مثبت و احساس شادی و لذت از زندگی برشمرده‌اند.

همان‌طور که گفته شد نظریات شناختی یکی دیگر از تئوری‌ها در حوزه روان‌شناسی است که مفهوم نشاط را تبیین می‌کند. نظریات شناختی برخلاف نظریات شخصیتی معتقدند که شادی و نشاط محصول تفکر انسان و باز تاب ادراک و آگاهی، از تمایز بین واقعیت زندگی (آنگونه که هست) و ایده‌آل‌های فرهنگی-اجتماعی (آنگونه که باید باشد) است و هر چه تمایز بین این دو کمتر باشد، میزان شادی نیز بیشتر خواهد بود. در واقع اندیشه اصلی در رویکرد شناختی آن است که رفتار یک شخص بستگی به شیوه درک او از موقعیت‌های اجتماعی دارد. این نظریات بر اهمیت ادراک یا تعبیر و تفسیر فرد از واقعیت‌ها تأکید دارند نه بر «واقعیت» یک موقعیت، آنسان که ممکن است از سوی یک مشاهده‌گر بیطرف دیده شود. از مهم‌ترین نظریات شناختی تئوری مقایسه اجتماعی و محرومیت نسبی است.

در واقع مقایسه اجتماعی، یکی از خصایص مهم زندگی اجتماعی انسان است. نیاز به مقایسه اجتماعی خود با دیگران به لحاظ روان‌شناختی خیلی قدیمی و به لحاظ زیستی خیلی قوی است و در بسیاری از ابعاد قابل شناسایی است. محققان از مدت‌ها پیش اهمیت مقایسه اجتماعی را برای انطباق و بقای بشر تشخیص داده‌اند. نظریه‌پردازی و پژوهش در این خصوص را می‌توان تا برخی از فلسفه‌های کلاسیک غربی و کار اساسی روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی که شامل کار بر مفاهیم خود، سطح انطباق، گروه‌های مرجع و نفوذ اجتماعی است، دنبال کرد. با وجود این، واژه «مقایسه اجتماعی» تا زمان کار کلاسیک فستینگر که نظریه دقیقی در این باره مطرح کرده، وجود نداشت. نظریه مقایسه اجتماعی سه اصل دارد: ۱) فرد نیاز دارد مهارت‌ها و نگرش‌های خود را مناسب ارزیابی کند ۲) در نبود معیارهای عینی، فرد خود را بر اساس مقایسه با دیگران ارزیابی می‌کند و ۳) فرد ترجیح می‌دهد خود را با اشخاص نسبتاً مشابه مقایسه کند. فستینگر بیان می‌کند که مقصود ما از مقایسه‌های اجتماعی ارزیابی مهارت‌ها و نگرش‌هایمان در قیاس با دیگران است. طبق تئوری کلاسیک مقایسه اجتماعی، افرادی که مکرراً مقایسه‌های اجتماعی انجام می‌دهند، اگر باور داشته باشند که بهتر از کسانی‌اند که خود را با آن‌ها مقایسه می‌کنند، شاد خواهند بود. بر این اساس، اگر افراد مقایسه‌کننده بهتر از دیگران باشند (مقایسه اجتماعی رو به پایین) احساس رضایت‌مندی می‌کنند، اما اگر بدتر از دیگران باشند (مقایسه اجتماعی رو به بالا) احساس ناراضی می‌کنند و محرومیت نسبی ایجاد می‌شود.

محرومیت نسبی به معنای تفاوت بین انتظارات و ارزیابی افراد نسبت به احتمال دسترسی به هدف است. به اعتقاد مور، احساس محرومیت نسبی شامل دو وجه به هم مرتبط است: اول، باید افراد بواسطه فرایند مقایسه اجتماعی از وجود تفاوت بین خود و دیگران آگاهی یابند و دوم، افراد باید ارزیابی کرده و قضاوت کنند که آیا وجود تفاوت موجه و مشروع است یا ناموجه و نامشروع (ربانی و همکاران، ۱۳۹۰). دیویس ادعا می‌کند احساس محرومیت نسبی زمانی اتفاق می‌افتد که شخص دوست دارد آن چیزی را که دیگران دارند، او هم داشته باشد. رانسمین نیز مطرح می‌کند که شخص زمانی محرومیت نسبی را تجربه می‌کند که احساس کند آن وضعیت و شرایط قابل دستیابی است. همچنین کروسبی خاطر نشان می‌سازد که وضعیت نابرابر حاکم بر اجتماع می‌تواند به احساس محرومیت نسبی بینجامد (ربانی و همکاران، ۱۳۸۸)؛ بنابراین محرومیت نسبی نتیجه مقایسه افراد با دیگر اعضای اجتماع خصوصاً همسالان و خانواده‌های آنان است که احتمالاً رفتارها و عواطف مخربی را ایجاد می‌کند که ناخوشایند هستند و از احساس بهزیستی و خوشبختی فرد می‌کاهد بدین ترتیب، یکی از کاربردهای مهم نظریه محرومیت نسبی که ریشه در مقایسه‌های اجتماعی دارد، این است که نشان دهد چگونه مقایسه‌های اجتماعی می‌تواند عواطف منفی مثل افسردگی و خشم ایجاد کند و از عواطف مثبت مثل شادی و نشاط بکاهد.

ب) تبیین جامعه‌شناختی: جامعه‌شناسان شادی را در بافت اجتماعی و شرایط خاص جامعه دنبال می‌کنند. امیل دورکیم مبتنی بر اصل همسانی علت و معلول، پدیده‌های اجتماعی را دارای علل اجتماعی می‌داند. وی تبیین‌های غیرجامعه‌شناختی را مورد انتقاد قرار داده، معتقد است پدیده‌های اجتماعی، و ویژگی‌ها و عوامل اجتماعی تعیین‌کننده‌ای دارند که با مفاهیم زیست‌شناختی و روان‌شناختی قابل تبیین نیستند؛ بنابراین همان‌گونه که دورکیم از کنت نقل می‌کند: «در راستای تحلیل پدیده‌های مرتبط با اجتماع به ویژه نشاط انسان‌ها، بایستی به برخی مجادلات و مباحث متافیزیکی خاتمه داده و تبیین پدیده شادی و یا هر هیجان دیگر را در ساختارها و روابط اجتماعی موجود در جامعه جستجو کرد.»

جامعه به‌عنوان بستر روابط اجتماعی، حوزه‌ای را فراهم می‌کند که در آن اعضای جامعه می‌توانند به تشکیل و گسترش پیوندهای اجتماعی بپردازند و از این طریق این پیوندها و روابط اجتماعی به اهداف خود دست یابند. عضویت و روابط اجتماعی افراد در برگزیده مشارکت در گروه‌های داوطلبانه، رابطه با خویشاوندان، همسایگان، دوستان و آشنایان است. درگیری در تمامی این روابط حامل مبادلاتی است که طی آن افراد می‌توانند منابع مورد نیاز خود را به دست آورند. امکانات مالی، خدماتی، اطلاعاتی، عاطفی و مصاحبت از منابعی هستند که در این روابط، افراد می‌توانند مبادله کنند. امکانات عاطفی یکی از منابعی است که افراد در طی روابط اجتماعی مبادله می‌کنند و از آنجا که احساس شادی و نشاط یکی از حالات عاطفی است بنابراین با گسترش روابط

اجتماعی، احساس شادی و نشاط فردانیزافزایش می‌یابد. وینهوون (۲۰۰۱) همچنین روابط اجتماعی و پیوندهای اولیه در حوزه زندگی خصوصی و روابط ثانوی را عاملی می‌داند که بخشی از شادی و نشاط راتبیین می‌کند. آرگایل نیز معتقد است عاطفه مثبت ایجاد شده به‌وسیله تعامل اجتماعی، به طور شدید تحت تأثیر حمایت‌های اجتماعی از طرف خانواده، دوستان و گروه‌های دیگر است (آرگایل، ۱۳۸۶). پاتنام و همکاران در یک تحقیق در یافتند افرادی که از نظر روابط اجتماعی مهارت بیشتری دارند و بهتر می‌توانند با مردم رابطه برقرار کنند، نسبت به افرادی که از نظر مالی غنی‌تر و لی روابط اجتماعی مطلوبی ندارند، شادمان‌تر هستند (میرشاه جعفری و همکاران، ۱۳۸۱). باین و جود، گرچه روابط اجتماعی یکی از عواملی است که موجب احساس شادی و نشاط می‌شود؛ اما آنچه در این زمینه بسیار مهم است، کیفیت روابط اجتماعی است.

اعتماد یکی از شاخص‌های کیفیت روابط اجتماعی است. اعتماد به معنای نگرش مثبت به فرد یا امری خارجی و مبین میزان ارزیابی از پدیده‌ای است که با آن مواجهیم؛ به عبارت دیگر، احساسی است که فرد یا افراد در باره چیزی تأیید شده دارند. انسان‌ها به‌عنوان موجوداتی اجتماعی، اعتماد را در هر موقعیت اجتماعی جستجو می‌کنند و بدون آن تمایلی به با هم بودن ندارند. به همین دلیل، فقدان اعتماد اجتماعی، ترس از برقراری ارتباط و احساس ناامنی را بین اعضا افزایش می‌دهد و با جلوگیری از گسترش تعامل، مشارکت در جامعه را کاهش می‌دهد. اعتماد بستر تعاملات و روابط اجتماعی را فراهم می‌کند، نقطه کانونی مفهوم سرمایه اجتماعی است، در مبادلات و روابط اجتماعی، چرخ‌های کنش اجتماعی را راحت‌تر به حرکت در می‌آورد و پیش شرط هر تعامل اجتماعی مؤثر محسوب می‌شود. نتیجه ایجاد روابط اجتماعی سالم و توأم با اعتماد، ایجاد و تثبیت مثبت اندیشی و احساس ارزشمندی در افراد است که پیامدهایی چون امیدواری، خوش‌بینی، رضایتمندی و به‌طور کلی احساس شادی را در افراد جامعه ایجاد می‌کند. درواقع، اعتماد بین افراد با کاهش هزینه‌های مربوط به ضرر و زیان و عدم اطمینان، زندگی را لذت‌بخش‌تر و پربارتر می‌سازد و پیچیدگی تعاملات اجتماعی را کم می‌کند، بنابراین یک زندگی امن‌تر، قابل پیش‌بینی‌تر، آسانتر و احتمالاً شادتر را ایجاد می‌کند. بوردیو در مدلی که ارتباط انواع سرمایه (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی) با رضایت از زندگی را بررسی می‌کند، بر رابطه قوی بین هر یک از انواع سرمایه با رضایت از زندگی تأکید دارد. در مدل وی، اعتماد و اطمینان به‌عنوان عنصر مهم سرمایه اجتماعی، به طور مستقیم و غیرمستقیم، رضایت از زندگی را متأثر می‌کنند. در مدل دیگری، پاتنام نیز نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی و اعتماد بر رضایت از زندگی و نشاط تأثیرگذار هستند.

گیدنز نیز در نظریه خود در خصوص مدر نیته و پیامدهای آن، اعتماد را یکی از عوامل تأمین‌کننده شادمانی و سست شدن آن را یکی از عوامل تهدیدکننده شادمانی می‌داند. وی معتقد است عوامل تهدیدکننده شادمانی عبارت‌اند از: تهدیدهای خشونت‌آمیز ناشی از صنعتی شدن، جنگ، متزلزل شدن ریشه‌های اعتماد به نظام‌های انتزاعی و احساس ناامنی و اضطراب و جودی. همچنین از نظر گیدنز عوامل تأمین‌کننده شادمانی را می‌توان اعتماد همراه با احتیاط نسبت به نظام‌های انتزاعی، اعتماد به و انهی امور زندگی به دست نظام‌های تخصصی و دگردیسی صمیمیت و شکل‌گیری رابطه ناب (رابطه‌ای که در آن پیوندهای افراد محصول پادشاهی است که این رابطه برای طرفین دارد و طرفین رابطه کنترل قابل توجهی بر جهت‌گیری آن دارند) دانست (چلی و موسوی، ۱۳۸۷).

همان‌طور که پیش از این گفته شد وجود اعتماد بین افراد، پیچیدگی تعاملات اجتماعی را کاهش می‌دهد و یک زندگی امن‌تر و احتمالاً شادتر را ایجاد می‌کند و بعکس، فقدان اعتماد، احساس ناامنی را افزایش می‌دهد و از گسترش تعاملات اجتماعی جلوگیری می‌کند. به این ترتیب، احساس امنیت که یکی از مفاهیم مرتبط با اعتماد است و همه افراد جامعه در ساخت و حفظ آن مشارکت دارند، پیش شرط هر تعامل اجتماعی مؤثر محسوب می‌شود. احساس امنیت یکی از نیازهای اساسی بشر تلقی می‌گردد و بر اساس سلسله مراتب نیازهای ماز لو، نیاز به امنیت و اطمینان در رتبه دوم نیازهای ضروری قرار دارد که اگر در سطوح مختلف بنا به عللی پاسخ مثبت در یافت نکند، فرد را دچار اضطراب و تنش می‌کند و بعکس، اگر این نیاز به درستی تأمین شود موجب افزایش احساسات مثبت از جمله شادی و نشاط می‌گردد. وینهوون بیان می‌کند در جوامعی که اطمینان و اعتماد بیشتری فراهم شده، شادی و نشاط نیز بیشتر خواهد بود. وی معتقد است رابطه محکمی بین ایمنی روانی و تأمین قانونی وجود دارد که به طور گسترده‌ای مستقل از رفاه اقتصادی است. گیدنز نیز احساس ناامنی را به‌عنوان یکی از عوامل تهدیدکننده شادمانی مطرح می‌کند. وی فقدان امنیت و ترس از تهدید را عاملی می‌داند که اعتماد را از دیگران سلب کرده، موجب می‌شود کنشگران نسبت به ادعای صداقتی که افراد در کنش‌های خود بروز می‌دهند، دچار شک شوند (موسوی، ۱۳۸۷).

۶- سابقه و تاریخچه پژوهش نشاط اجتماعی در ایران

الف) مطالعات نظری (حوزه نشر کتاب):

اول) آثار منتشره با جهت‌گیری اسلامی و مذهبی

۱) شادی و نشاط از دیدگاه قرآن و حدیث (هادیه پرهیز کار، ۱۳۹۱)

۲) شادی و شادکامی: در آمدی بر مفهوم شادی و نشاط از دیدگاه اسلام با رویکرد روانشناسی مثبت‌گرا (عباس پسندیده و مهدی خطیب، ۱۳۹۳)

۳) شادی و نشاط از منظر اسلام (حسن عبدی پورومجیدخیز ی، ۱۳۹۴)

۴) الگوی شادی از نگاه قرآن و حدیث (محمد محمدی ری شهری ۱۳۹۴ چاپ چهارم)

۵) شادی و شادکامی از دیدگاه اسلام (مهدی خطیب، ۱۳۹۴ چاپ دوم)

۶) الگوی اسلامی شادکامی (عباس پسندیده ۱۳۹۵ چاپ سوم)

۷) شادی در قرآن (پریناز سجادیان و مهرداد کلاتتری، ۱۳۹۷)

دوم) کتب منتشره با جهت‌گیری روان‌شناسی

۱) روان‌شناسی شادی (آرگایل، ترجمه مسعود گوهری، حمیدنشاط دوست، حسن پالاهنگ و فاطمه بهرامی، ۱۳۸۶)

۲) روانشناسی شادی: آشنایی با آخرین نظریه‌ها و پژوهش‌های علمی (شهریار شهیدی، ۱۳۹۴)

۳) روانشناسی شادی (آیزنک ترجمه زهرآچلونگر، ۱۳۷۵)

سوم) کتب منتشره با جهت‌گیری جامعه‌شناسی

۱) شادمانی: رویکردهای نظری و یافته‌های تجربی (محسن موسوی، ۱۳۹۲)

۲) نشاط اجتماعی: تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در شهر اصفهان (ریحانه تمیزی فر، ۱۳۹۲)

۳) جامعه‌شناسی شادی: رویکرد اجتماعی و شناختی بر مطالعه شادی (میرطاهر موسوی و داوود قاسم زاده، ۱۳۹۷)

۴) جامعه‌شناسی احساس شادمانی (علیرضا صنعت خواه و افسانه شیروانی پور، ۱۳۹۷)

ب) تحقیقات تجربی (موج اولیه آن در مجلات علمی ایران)

اول) مقالات منتشره با جهت‌گیری روان‌شناسی

۱) بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسشنامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه‌های تهران (علی پورو نوربالا، ۱۳۷۸)

۲) شادکامی و عملکرد ایمنی بدن (علیپور، نوربالا، اژه ای و مطیعان، ۱۳۷۹)

۳) شادمانی و عوامل مؤثر بر آن (میرشاه جعفری، عابدی و در یکنندی، ۱۳۸۱)

۴) مطالعه عوامل مؤثر بر احساس شادی و بهزیستی در دانشجویان دانشگاه تهران (کرمی نوری؛ مکری؛ محمدی فرویزدانی، ۱۳۸۱)

۵) بررسی رابطه بین نگرش دینی، سبک‌های مقابله‌ای و شادکامی در دختران و پسران دبیرستانی اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲ (یزدانی و ازاد، ۱۳۸۲)

دوم) مقالات منتشره با جهت‌گیری جامعه‌شناسی

۱) بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی (مسعودچلی و محسن موسوی، ۱۳۸۷)

۲) بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی (با تاکید بر استان تهران) (جعفر هزرجریبی و پروانه آستین فشان، ۱۳۸۸)

۳) تبیین نشاط اجتماعی در بین اقوام و رابطه آن با هویت جمعی (مطالعه موردی اقوام آذری، کردو لر) (رسول ربانی، سمیه کریمی زاده اردکانی، جواد نظری و حسین رضایی امینلویی، ۱۳۸۸)

سوم) مقالات منتشره با جهت‌گیری اسلامی و مذهبی (ویژه نامه مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی)

۱) مفهوم شادی و نشاط در قرآن و حدیث (سیده طیبه حسینی؛ طاهره کمالی زاده، ۱۳۹۰)

۲) مفهوم شادی و نشاط از دیدگاه قرآن، مبانی اسلامی و سیره و کلام ائمه معصومین (ع) (رقیه صادقی نیری، ۱۳۹۰)

۳) جایگاه شادی و نشاط در قرآن و روایات (هادی زینی ملک آباد؛ نصرت نیل ساز، ۱۳۹۰)

۴) بررسی تطبیقی مفهوم شادی و نشاط از دیدگاه اسلام و روان‌شناسی (علیرضا بخشایش، مهناز مرتضوی و محمود حائری، ۱۳۹۰)

۵) بررسی اهمیت و ضرورت شادی و نشاط از دیدگاه قرآن، روایات و تعلیم دینی (ویداصیفوری و علی فلاحتی، ۱۳۹۰)

ج) مرور تحقیقات پیشین

تحقیق حاضر نشان داده که چهار مقاله به مرور و سابقه تحقیقات نشاط و شادی در ایران ثبت شده است:

۱) مروری بر شادمانی و همبسته‌های آن (شهباز مظفری و حبیب هادیان، ۱۳۸۳)

۲) شادمانی و شخصیت: بررسی مروری (مریم مرادی، ابراهیم جعفری، محمدرضا عابدی، ۱۳۸۴)

۳) فراتحلیل اثربخشی مداخله‌های روانشناختی بر میزان شادکامی جامعه ایرانی (حسین سیادتیان، امیر قمرانی و فاطمه یعقوبیان، ۱۳۹۲)

۴) بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران؛ فراتحلیلی از تحقیقات موجود (حکیمه السادات شریف زاده، احمد میرمحمدتبار و صمدعدلی پور، ۱۳۹۶)

اصلی‌ترین سؤال پژوهش شریف زاده و همکاران (۱۳۹۶) این است که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در تحقیقات انجام‌شده در ایران کدام‌اند؟ جامعه آماری تحقیق همه مقالات معتبر علمی (۲۴ مقاله) است که طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴ با موضوع نشاط اجتماعی منتشر شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که متغیرهای رضایت از زندگی، عزت نفس، دینداری و ارتباط اجتماعی، به نسبت سایر متغیرها، تأثیر زیادی بر نشاط اجتماعی در ایران دارند. نتایج اندازه اثرات نشان می‌دهد که رابطه رضایت از زندگی و نشاط اجتماعی، معادل ۰/۶۱ و در حد زیاد می‌باشد. رابطه عزت نفس و نشاط اجتماعی در تحقیقات مرور شده حدود ۰/۵۸ و در حد زیاد قرار دارد. نتایج اثرات ترکیبی تصادفی نشان می‌دهد که رابطه دینداری و نشاط اجتماعی معادل ۰/۳۹ و رابطه ارتباط اجتماعی و نشاط اجتماعی، حدود ۰/۳۷ و هر دو در حد متوسط است.

۷- فراترکیب: چیستی و کاربرد آن در مدل سازی تبیین پدیده‌های اجتماعی

محققان علوم مختلف به این نتیجه رسیدند که اطلاع و تسلط بر تمام ابعاد یک رشته و به روز بودن در این زمینه تا حد زیادی امکان پذیر نیست. در نتیجه انجام پژوهش‌های ترکیبی که عصاره پژوهش‌های انجام شده در موضوعی خاص به شیوه نظاممند و علمی است، در کانون توجه پژوهشگران قرار گرفت و همچنان گسترش روز افزونی دارد. "فرامطالع" یکی از روش‌هایی است که به منظور بررسی، ترکیب و تحلیل پژوهش‌های گذشته مورد استفاده قرار می‌گیرد. فرامطالع به تجزیه و تحلیل عمیق کارهای پژوهشی انجام شده در یک حوزه خاص می‌پردازد و با توجه به نیازمندی پژوهش، بر چهار حوزه "فراروش" (تحلیل روش شناسی مطالعات اولیه)، "فرانظری" (تحلیل نظریه‌های مطالعات اولیه)، "فراتحلیل" (تحلیل کمی محتوای مطالعات اولیه) و "فراترکیب" (تحلیل کیفی محتوای مطالعات اولیه) دلالت دارد. فراتحلیل به‌عنوان مشهورترین حوزه فرامطالع، به طور ویژه بر مطالعات کمی پیشین تمرکز دارد. این روش اگرچه صورت کیفی انجام شود و مفاهیم و نتایج مورد استفاده در مطالعات پیشین باشیوه‌گذاری متداول در پژوهش‌های کیفی مورد بررسی قرار دهد، به نام "فراترکیب" شناخته می‌شود. فراترکیب مانند فراتحلیل، برای یکپارچه‌سازی چندین مطالعه برای ایجاد یافته‌های جدید و تفسیر آن‌ها به کار می‌رود. با این حال برخلاف فراتحلیل که بر داده‌های کمی و رویکردهای آماری تأکید دارد، فراترکیب بر مطالعات کیفی و تفسیر و تحلیل عمیق آن‌ها به دلیل فهم عمیق تر است (بنج و دی، ۲۰۱۰، پاترسون و همکاران، ۲۰۰۱).

از چهار دهه پیش تاکنون، "فراتحلیل" به طور گسترده و به اشکال مختلف در علوم انسانی (همچون جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، تعلیم و تربیت) و علوم پزشکی (هم چون پزشکی، بهداشت و سلامت) استفاده شده است. از آغاز کارگلاس در سال ۱۹۷۶ تاکنون، فراتحلیل جایگاه ارزشمندی در علوم اجتماعی/رفتاری پیدا نموده است. فراتحلیل روش سودمند و مفیدی است که از طریق آن می‌توان رهیافتی واحد و مشترک را فراهم نمود و این نتیجه حاصل مجموعه فراوان متکی بر یافته‌های گسترده و تحقیقات گذشته می‌باشد. فراتحلیل روش کمی برای ترکیب تحقیقات است. فراتحلیل شیوه تفکری برای ترکیب تحقیقات گذشته با استفاده از روش‌های آماری آموخته شده است. فراتحلیل یکی از روش‌های آماری پیچیده قابل استفاده در علوم اجتماعی است که به شیوه‌های تحلیل انباشتی از شواهد مربوط دلالت دارد که در زمان‌های متفاوت از سوی محققان گوناگون صورت گرفته است. گلاس فراتحلیل را اینگونه توضیح داده است: رویکردی که به ادغام و ترکیب تحقیقات تحت عنوان فراتحلیل توجه دارد که در آن داده‌های متعلق به تجارب افراد به صورت کمی خلاصه می‌شود. در تحقیق فراتحلیل محقق با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از تحقیقات در قالب مفاهیم کمی، آن‌ها را آماده استفاده از روش‌های نیرومند آماری می‌کند. فراتحلیل مهارتی است که در آن از روش‌های آماری، کمی و ریاضی استفاده می‌شود و در باره کیفیت تحقیق پیش‌دوری نمی‌کند.

محققان علوم مختلف به این نتیجه رسیدند که اطلاع و تسلط بر تمام ابعاد یک رشته و به روز بودن در این زمینه تا حد زیادی امکان پذیر نیست. در نتیجه انجام پژوهش‌های ترکیبی که عصاره پژوهش‌های انجام شده در موضوعی خاص به شیوه نظاممند و علمی است، در کانون توجه پژوهشگران قرار گرفت و همچنان گسترش روز افزونی دارد. در دو دهه گذشته تلاش‌های زیادی برای معرفی ماهیت، ویژگی‌ها، کاربردها، چالش‌ها و مهم‌تر از همه امکان‌پذیری عمل "فراترکیب" در نتایج و اکاوی‌های کیفی صورت گرفته است. آثار ساند لوسکی (۱۹۹۶)، پترسون و همکاران (۲۰۰۱)، دوئل (۲۰۰۳)، بارو سو و همکاران (۲۰۰۳)، جونز (۲۰۰۴)، و الش و داوون (۲۰۰۵)، زیمر (۲۰۰۶)، ساندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷)، کوپر، هدگاس و و النتن (۲۰۰۹)، بارنت پیچ و توماس (۲۰۰۹)، فینفگلد کانیت (۲۰۱۰) و توماس، اومار اواس، برانتون (۲۰۱۴) رami توان در زمره مهم‌ترین این تلاش‌ها و تأملات قلمداد کرد. روش فراترکیب یکی از روش‌های پژوهشی کارآمد در عصر انفجار دانش شناخته شده است و این امکان را برای پژوهشگر فراهم می‌سازد تا به شیوه ساختارمندی از یافته‌های استخراج شده از مطالعات کیفی مرتبط با موضوع تحقیق استفاده نماید. انواع مطالعات کیفی را

می‌توان در فراترکیب شرکت داد. این مطالعات می‌توانند فقط منحصربه‌فرد مقالات چاپ شده در مجلات باشند و یا از انواع دیگر مطالعات نیز مانند کتاب، فصول کتاب، گزارشات و پایان‌نامه‌ها نیز می‌توان بهره برد.

فراترکیب تحلیل یافته‌های مطالعات کیفی بوده و به جای خلاصه‌ای جامع از یافته‌ها، ترکیب تفسیری از یافته‌ها را ایجاد می‌کند. فراترکیب با فراهم کردن نگرشی نظام‌مند برای پژوهشگران از روش ترکیب پژوهش‌های کیفی مختلف به کشف موضوع‌ها و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد. با این روش، دانش جاری را ارتقا می‌دهد و یک دید جامع و گسترده‌ای را نسبت به مسائل به وجود می‌آورد (زایمر، ۲۰۰۶). کاتالانو (۲۰۱۳) معتقد است که فراترکیب فرایند جستجو، ارزیابی، ترکیب و تفسیر مطالعات کمی یا کیفی در یک حوزه خاص است. به بیان دیگر روش فراترکیب نوعی روش تحقیقی است که برای ترجمه‌های تفسیری و یا ایجاد تئوری با بهره‌گیری از یکپارچگی و مقایسه یافته‌های مختلف استفاده می‌شود. هدف فرا ترکیب ایجاد تفسیری خلاقانه و یکپارچه از یافته‌های کیفی است. فراترکیب گردآوری و یکپارچه کردن مطالعات پیشین تأکید دارد، به نحوی که نقاط مشابه یافته‌های مطالعات پیشین را شناسایی و آن‌ها را بر اساس متغیرهایی با قابلیت اعتماد بالا یکپارچه می‌کند و نیز نتایجی از نوع روابط علی میان پدیده‌ها و ترکیب تفسیری هم‌چنین قابلیت تعمیم‌پذیری یافته‌ها را به دنبال دارد.

در میان مطالعات حوزه اجتماعی، تعداد پژوهش‌هایی که برای بررسی و تفسیر پدیده‌ها از روش‌های کیفی بهره می‌برند و به افزایش است. در بسیاری از موضوعات می‌توان مطالعات کیفی متعددی را یافت که پدیده مشتری را مورد بررسی قرار داده‌اند. تعدد مطالعات کیفی در مورد یک پدیده و احد، این امکان را فراهم آورده تا با سنتز این مطالعات، امکان ایجاد تفسیری جدید از پدیده اجتماعی حاصل گردد. روش فراترکیب از روش‌های نو ظهور در مطالعات کیفی است که استفاده از آن در تحقیقات اجتماعی روبه گسترش است. این روش جهت تفسیر سیستماتیک نتایج مطالعات کیفی برای تبیین جدید از پدیده مشترک مورد مطالعه، استفاده می‌شود. افزایش بهره‌گیری از این روش، باعث اهمیت آشنایی محققان با جایگاه فراترکیب، مراحل انجام، نحوه اعتبار سنجی و مشکلات متداول در استفاده از آن می‌گردد.

اولین موج "تحقیقات فراترکیب در ایران" اختصاص به عباسی شاهکوه و همکاران (۱۳۸۷) تحت عنوان "ارائه چارچوب فرآیندی برای آینده نگاری مبتنی بر روش فراترکیبی" و پژوهش رفائی شیرپاک و همکاران (۱۳۸۹) تحت عنوان "متاستز تحقیقات کیفی در علوم بهداشتی" گزارش شده است. البته لازم به ذکر است که طی چندسال اخیر تحقیقات متعددی براساس روش فراترکیب در موضوعات مختلف انسانی انجام گرفته و جدیدترین تحقیقات منتشره در سال ۱۳۹۸ براساس فراترکیب در ایران (تابهمن ماه) عبارت‌اند از:

- ۱) ارائه الگویی از پیشابندهای رفتارهای انحرافی کارکنان با استفاده از روش فراترکیب (حسین شول، حسین دامغانیان، عباسعلی رستگار، حسن دانایی فرد، عادل آذر، ۱۳۹۸)
- ۲) شناسایی عوامل ساختاری برای تحقق حکمرانی دانش با ترکیب روش فراترکیب و دلفی (مهدی شامی زنجانی، نرگس فرزانه کندی، ۱۳۹۸)
- ۳) مدل‌سازی جذابیت سرمایه‌گذاری در صنعت گاز ایران از دیدگاه برندسازی مکان؛ با رویکرد فرا ترکیب و پویایی شناسی سیستم (صمد عالی، علی جوانی، علیرضا بافنده زنده، ۱۳۹۸)
- ۴) طراحی مدل برندسازی منابع انسانی در سازمان‌های دولتی ایران به روش فراترکیب (کریم اسکندر ی، نسرین جزئی، غلامرضا معمارزاده طهران، مرتضی موسی خانی، علی محتشمی، ۱۳۹۸)
- ۵) طراحی مدل تفسیری-ساختاری (ISM) عوامل مؤثر بر بهبود کنترل‌های داخلی شرکت هامبتنی بر رویکرد فرا ترکیب (محمدحسین پاکساز، محمدرضا عبدلی، ۱۳۹۸)
- ۶) رویکردهای استعدادپژوهی در خط مشی‌های نخبگانی کشور (محمد سعید تسلیمی، میثم علی پور، ۱۳۹۸)
- ۷) فراترکیب عوامل مؤثر بر توسعه کسب و کارهای فناورانه نوپا در اکوسیستم کارآفرینی (راحیل کردحیدر ی، فرشته منصوری موید، سیدحمید خدادادحسینی، ۱۳۹۸)
- ۸) ارائه چارچوب مدیریت اثربخش در مهدکودک با روش فراترکیب (لیلاولی زاده، حمید رحیمیان، عباس عباس پور، علی خورسندی طاسکوه، قدسی احقر، ۱۳۹۸)
- ۹) مدل تصمیم‌گیری کارآفرینی: رویکرد فراترکیب (گلشن محمدی، سیدمجتبی سجادی، کمال سخدر ی، ۱۳۹۸)
- ۱۰) ارائه چارچوبی برای باز تولید سرمایه اجتماعی با استفاده از رویکرد فراترکیب (محمدرضا فلاح، ۱۳۹۸)
- ۱۱) فراترکیب عوامل مؤثر بر تقویت روابط بین اعضای شبکه‌های همکاری علم و فناوری از نگاه نظریه سرمایه اجتماعی (فاطمه تقفی، سیدحامد مزارعی، محمدخوانساری، حنا محمدی کنگرانی، رضاسدی فرد، ۱۳۹۸)
- ۱۲) طراحی الگوی عوامل مؤثر بر توزیع فضایی مراکز مهم کلانشهر تهران با تأکید بر پدافند غیرعامل (حسن عبدالملکی، پدالله کریمی پور، یحیی رحیم صفوی، عطا الله عبدی، ۱۳۹۸)

- ۱۳) بررسی تاثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی و روانی بر رفتار سرمایه‌گذاران حقیقی بورس اوراق بهادار (بهرام عبادپور، محمدحسن ابراهیمی سروعلیا، جعفر باباجانی، پیام حنفی زاده، ۱۳۹۸)
- ۱۴) توسعه مفهوم رفتار شهروندی سازمانی با استناد به جنبه‌های تاریک آن (فاطمه ملک شاهی، علی اکبر فرهنگی، میثم شفیعی رود پستی، حسن زارعی متین، ۱۳۹۸)
- ۱۵) فراترکیب و مدل‌سازی ساختاری تفسیری مدیریت زنجیره تامین استعداد در شرکت ملی نفت ایران (ناصر ساعدی نیا، و حید چناری، فوادمکوندی، محمد همتی، ۱۳۹۸)
- ۱۶) فراترکیب الگوها و چارچوب‌های یاددهی-یادگیری: توسعه رهیافت سیستم پیچیده ساز وار شونده (جعفر ترک زاده، ۱۳۹۸)
- ۱۷) روش شناسی پژوهش مروری و نقش آن در تولید دانش: توسعه یک گونه شناسی (امیر شهسواری، جمیله علم الهدی، ۱۳۹۸)
- ۱۸) سنتز پژوهی مولفه‌های کارکردهای ارشادگری پژوهشی دانشجویان دکتری (قاسم سلیمی، نیره حسینی، رحمت الله مرزوقی، جعفر ترک زاده، مهدی محمدی، ۱۳۹۸)
- ۱۹) کندوکاو و تبیین منطق برنامه درسی مبتنی بر پروژه (مریم یوسفی، علیرضا عصاره، علی حسینی خواه، ۱۳۹۸)
- ۲۰) امکان سنجی استفاده از روش‌های مشاوره‌ای برای شناسایی استعدادها (علی قاسم زاده، محمد رضا عابدی، پریسا نیل فروشان، ۱۳۹۸)
- ۲۱) جستاری در طراحی الگوی مفهومی برنامه درسی: رویکردی سنتز پژوهانه (محمد حیدر یعقوبی، مجید علی عسگری، عفت عباسی، زهرانیکنام، ۱۳۹۸)
- ۲۲) سنتز پژوهی متغیرهای پیش‌بین و ملاک در پژوهش‌های همبستگی حوزه روش تدریس (محمد علی رستمی نژاد، عمید از دگان، ۱۳۹۸)
- ۲۳) ماهیت و منطق برنامه درسی رباتیک تربیتی در دوره ابتدایی (رحیمه منصوری گرگر، علی حسینی خواه، مینوعالمی، زهرا نیکنام، ۱۳۹۸)
- ۲۴) سنتز پژوهی مولفه‌ها و روش‌های یاددهی و یادگیری در یادگیری خود راهبر از منظر قرآن کریم (مرجان افشاری، محمدنوریان، امینه احمدی، داریوش نوروزی، ۱۳۹۸)

۸- چارچوب روش تحقیق

مطالعه حاضر از نوع کیفی بوده که در آن از روش "فراترکیب" استفاده شد. هفت مرحله برای انجام فرا ترکیب ارائه شده که این مراحل عبارت‌اند از: ۱) تنظیم و طرح سؤال پژوهش؛ ۲) بررسی و مرور ادبیات به شکل نظامند و سیستماتیک؛ ۳) جستجو و انتخاب مقاله‌های مناسب؛ ۴) استخراج اطلاعات مقاله‌ها و متون؛ ۵) تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی؛ ۶) کنترل کیفیت و ۷) ارائه یافته‌ها (سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷).

اطلاعات تحقیق درباره «نشاط اجتماعی» تا بهمن ماه سال ۱۳۹۸ با استفاده از چهار منبع اینترنتی پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (sid.ir)، پایگاه اطلاع رسانی نشریات علمی ایران (magiran.com)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags.ir)، پرتال جامع علوم انسانی (Ensani.ir) گردآوری شده است. در مجموع ۲۵۱ مقاله مندرج در مجلات علمی پژوهشی براساس نه کلیدواژه «شادی»، «نشاط»، «شادمانی»، «شادکامی»، «شادابی»، «شادمانی اجتماعی»، «شادکامی اجتماعی»، «شادابی اجتماعی» و «شادابی اجتماعی» و «نشاط اجتماعی» برای پژوهش حاضر در نظر گرفته شد.

۹- تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

الف) روند تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران: نخستین نشر مقاله در حوزه نشاط اجتماعی اختصاص به سال ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ داشته است. در مجموع ۹ درصد مقالات موضوع تحقیق تا سال ۱۳۸۷ منتشر شده اند و از سال ۱۳۸۸ روند افزایشی در نشر مقالات حوزه نشاط اجتماعی مشاهده می شود. ۶۴ درصد تحقیقات طی پنج سال (سال ۱۳۹۴ تاکنون) منتشر گردیده اند و این نتایج معرف گرایش و تمایل فراوان محققان به بررسی ابعاد گوناگون نشاط اجتماعی در ایران بوده است (جدول شماره ۱).

جدول ۱) توزیع فراوانی روند تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران بر حسب سال چاپ مقاله به تعداد و درصد

سال نشر	تعداد	درصد	سال نشر	تعداد	درصد
۱۳۷۸	۱	۰/۵	۱۳۸۹	۱۱	۴
۱۳۷۹	۱	۰/۵	۱۳۹۰	۱۵	۶
۱۳۸۰	۰	۰	۱۳۹۱	۲۰	۸
۱۳۸۱	۲	۱	۱۳۹۲	۱۷	۷
۱۳۸۲	۱	۰/۵	۱۳۹۳	۲۱	۸
۱۳۸۳	۵	۲	۱۳۹۴	۳۴	۱۳
۱۳۸۴	۲	۱	۱۳۹۵	۳۲	۱۳
۱۳۸۵	۲	۱	۱۳۹۶	۲۹	۱۲
۱۳۸۶	۵	۲	۱۳۹۷	۲۳	۹
۱۳۸۷	۳	۱	۱۳۹۸	۱۲	۵
۱۳۸۸	۱۵	۶	جمع کل	۲۵۱	۱۰۰

ب) گرایش‌های پژوهشی در تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران:

۱) کلیات نشاط اجتماعی در ایران: ۲۱ مقاله به مباحث عمومی، کیفی، تاریخی و نظری موضوع نشاط اجتماعی پرداخته اند که البته ۱۳ مقاله به تبیین دیدگاه‌های اسلام (قرآن و احادیث) در خصوص شادی، شادمانی و نشاط اجتماعی توجه داشته اند. مقالات نشاط از منظر امام خمینی، شادی در کتب درسی، شادکامی در مدیریت اسلامی و مولفه‌های نشاط نمونه‌هایی از بخش کلیات منظور شده است.

۲) وضعیت نشاط اجتماعی در ایران: ۳۶ مقاله به چگونگی و وضعیت نشاط اجتماعی در ایران پرداخته اند که در چندبخش قابل تفکیک هستند:

الف) تحقیقات متکی بر چگونگی نشاط اجتماعی برحسب منطق جغرافیایی، جنسیت، مشاغل، محیط‌های دانشگاهی و غیره (۱۹ مقاله).

ب) تحقیقات متکی بر آزمون‌سنجی ابزارهای استاندارد و معتبر نشاط اجتماعی و بومی سازی آن با فرهنگ جامعه ایران (۱۳ مقاله)

ج) مقالات متکی بر مرور سابقه تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران (۴ مقاله).

۳) همبسته‌های نشاط اجتماعی در ایران: یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که ۵ متغیر به‌عنوان همبسته‌های نشاط اجتماعی در ایران در قالب ۴ مقاله شناسایی شده اند که شامل سلامت روانی، حمایت اجتماعی، دینداری، رضایت زناشویی و عود سوء مصرف مواد (به‌طور مشترک هر کدام ۱ مقاله) بوده اند.

۴) پیشایندهای نشاط اجتماعی در ایران:

الف) نتایج عمومی

یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که ۱۳۲ متغیر در خصوص شرایط و عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران در قالب ۱۵۸ مقاله شناسایی گردیده‌اند که به ترتیب شامل هفت دسته اصلی عوامل اجتماعی (۴۳ متغیر)، عوامل شخصیتی رفتاری (۳۵ متغیر)، شرایط خانوادگی (۱۶ متغیر)، عوامل آموزشی و تربیتی (۱۲ متغیر)، عوامل دانشگاهی (۱۱ متغیر)، عوامل سازمانی (۷ متغیر) و اثربخشی برنامه‌های آموزشی و شرایط فناورانه (به‌طور مشترک هر کدام ۴ متغیر) بوده اند (جدول شماره ۲).

جدول ۲) توزیع فراوانی پیشایندهای نشاط اجتماعی در ایران برحسب عوامل اصلی به تعداد

موضوع	تعداد	موضوع	تعداد
عوامل و متغیرهای شخصیتی رفتاری	۳۵	عوامل و متغیرهای شغلی سازمانی	۷
عوامل و متغیرهای خانوادگی	۱۶	عوامل و متغیرهای فناورانه	۴
عوامل و متغیرهای اجتماعی	۴۳	عوامل و متغیرهای آموزشی و تربیتی	۱۲
عوامل دانشگاهی	۱۱	اثربخشی برنامه‌های آموزشی	۴
جمع کل	۱۳۲		

موضوع فرعی پیشایندهای نشاط اجتماعی در ایران شناسایی گردیده اند که دینداری (۲۹ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۲۴ مقاله)، اعتماد اجتماعی (۱۱ مقاله)، امنیت اجتماعی (۱۰ مقاله)، سرمایه فرهنگی (۹ مقاله)، احساس محرومیت نسبی و طبقه اجتماعی (۸ مقاله)، احساس مقبولیت اجتماعی، انومی، عزت نفس و هوش معنوی (هر کدام ۷ مقاله)، حمایت اجتماعی، اوقات فراغت، احساس عدالت اجتماعی (هر کدام ۶ مقاله) به‌عنوان چهارده متغیر مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران دارای بیشترین فراوانی گزارش شده اند (جدول شماره ۳). علاوه بر آن مابقی ۵۷ عوامل مؤثر که هر کدام در یک مقاله گزارش شده اند نیز در جدول شماره ۴ آمده اند.

جدول ۳) توزیع فراوانی ۴۳ موضوع فرعی پیشایندهای نشاط اجتماعی در ایران به ترتیب فراوانی و تعداد

موضوع	تعداد	موضوع	تعداد	موضوع	تعداد
دینداری	۲۹	سرمایه اجتماعی	۲۴	اعتماد اجتماعی	۱۱
امنیت اجتماعی	۱۰	سرمایه فرهنگی	۹	طبقه اجتماعی	۸
احساس محرومیت اجتماعی	۸	احساس مقبولیت اجتماعی	۷	انومی	۷
هوش معنوی	۷	عزت نفس	۷	احساس عدالت اجتماعی	۶
حمایت اجتماعی	۶	اوقات فراغت	۶	شخصیت	۵
رضایت از زندگی	۵	سبک زندگی	۵	امید به آینده	۵
ارضاء نیازها	۴	سلامت معنوی	۴	سرمایه اقتصادی	۴
کیفیت زندگی	۴	بهره مندی از رسانه ها	۴	شبکه روابط اجتماعی	۴
الگوهای ارتباطی خانواده	۳	هوش هیجانی	۳	سرمایه روانشناختی	۳
سبک هویت	۳	سلامت روانی	۳	بهره وری کارکنان	۲
اعتیاد اینترنت	۲	پرسه زنی سایبری	۲	عملکرد خانواده	۲
رضایت زناشویی	۲	جوسازمانی	۲	تاب آوری	۲
بهبودی روانشناختی	۲	همدلی	۲	هدفمندی	۲
ویژگی های شخصیتی	۲	مشارکت اجتماعی	۲	حقوق شهروندی	۲
فضای شهری	۲	مسئولیت پذیری اجتماعی	۲		

جدول ۴) توزیع فراوانی مابقی ۹۳ موضوع فرعی پیشایندهای نشاط اجتماعی در ایران (در یک مقاله)

هوش اخلاقی	دلبستگی به همسالان	وضعیت جسمانی و روانی
سبک مقابله‌ای	سبک دلبستگی	سبک هویت
خوش بینی	نوع دوستی	بهبودی روانشناختی
سرزندگی	هدفمندی زندگی	رفتار ارتقاءدهنده سلامت
مقدس بودن از وداج	دلبستگی زناشویی	وضعیت خانوادگی
عشق ورزی	اعتیاد اینترنت	تعدی اخلاقی سایبری
شبکه های اجتماعی مجازی	تفکر انتقادی	امکانات مدرسه
کیفیت روابط مدرسه	هدف گرایی	برنامه درسی پنهان
وضعیت فیزیکی مدرسه	برنامه های فرهنگی اجتماعی	بهره وری علمی اساتید
رضایت رشته تحصیلی	رضایت تحصیلی	سرزندگی اساتید
خودکارآمدی تحصیلی	سرمایه اجتماعی دانشگاهی	مشارکت کلاسی
امکانات رفاهی دانشگاه	تعامل استاد دانشجو	سبک رهبری مدرسه
راهبرد رهبری مثبت گرا	حکمرانی خوب	گرایشهای معنوی
اخلاق عمومی	فضای شهری	هویت جمعی
مسئولیت پذیری اجتماعی	هویت اجتماعی	انسجام اجتماعی
کارآمدی (منزلت نقشی)	تعاملات همسایگی	ریسک پذیری اجتماعی
حس تعلق مکانی	سازگاری	کیفیت اجتماعی
طرد اجتماعی	سلامت اجتماعی	وضعیت اقتصادی
عقلانیت اجتماعی	غضب اخلاقی	سازگاری زناشویی
ارزشهای فرهنگی	غرور ملی	ابراز وجود
خودکارآمدی	استحکام روانی	عوامل شناختی- رفتاری
امیدواری	منبع کنترل	توانمندسازی

کمال گرایی	بخشش	راهبردمقابله ای
معناداری زندگی	سرسختی روانشناختی	باورهای فراشناخت
تاثیر آموزش بخشودگی	تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی	تاثیر آموزش قدر شناسی
بازی فکری	سازگاری یادآگاه	تاثیر آموزش معناداری زندگی
موسیقی	انگیزش مشارکت و ورزشی	عملکردورزشی
انسجام خانواده	سبک از دواج	نگرش به زمان
محتوای خانواده	فرآیندخانواده	در آمدخانواده
کیفیت روابط زناشویی	فضیلت زناشویی	سبک فرزندپروری
معنویت سازمانی	هوش سازمانی	عوامل مؤثر محیط کار

ب) نتایج موضوعی:

نتایج موضوعی پیشایندهای نشاط اجتماعی در ایران به ترتیب بیشترین فراوانی شامل هفت دسته اصلی عوامل اجتماعی (۴۳) متغیر)، عوامل شخصیتی رفتاری (۳۵ متغیر)، شرایط خانوادگی (۱۶ متغیر)، عوامل آموزشی و تربیتی (۱۲ متغیر)، عوامل دانشگاهی (۱۱ متغیر)، عوامل سازمانی (۷ متغیر) اثربخشی برنامه‌های آموزشی و شرایط فناورانه (به طور مشترک هر کدام ۴ متغیر) می باشند:

۱) عوامل اجتماعی موثر بر نشاط اجتماعی در ایران به ترتیب فراوانی شامل ۴۳ متغیر دینداری (۲۹ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۲۴ مقاله)، اعتماد اجتماعی (۱۱ مقاله)، امنیت اجتماعی (۱۰ مقاله)، سرمایه فرهنگی (۹ مقاله)، احساس محرومیت نسبی و طبقه اجتماعی (۸ مقاله)، احساس مقبولیت اجتماعی (۷ مقاله)، انومی (۷ مقاله)، حمایت اجتماعی، اوقات فراغت، احساس عدالت اجتماعی (هر کدام ۶ مقاله)، رضایت از زندگی، سبک زندگی و امید به آینده (هر کدام ۵ مقاله)، سرمایه اقتصادی، بهره‌مندی از رسانه‌ها، کیفیت زندگی و شبکه روابط اجتماعی (۴ مقاله)، مشارکت اجتماعی، حقوق شهروندی، فضای شهری و مسئولیت پذیری اجتماعی (هر کدام ۲ مقاله)، گرایش‌های معنوی، اخلاق عمومی، دلبستگی به همسالان، نوع دوستی، هویت جمعی، هویت اجتماعی، انسجام اجتماعی، کارآمدی (منزلت نقشی)، تعاملات همسایگی، ریسک پذیری اجتماعی، حس تعلق مکانی، سازگاری، کیفیت اجتماعی، طرد اجتماعی، سلامت اجتماعی، و وضعیت اقتصادی، عقلانیت اجتماعی، ارزشهای فرهنگی، غرور ملی و غضب اخلاقی (هر کدام ۱ مقاله).

۲) عوامل شخصیتی رفتاری مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۳۵ موضوع محاسبه شده اند که عبارت‌اند از: هوش معنوی و عزت نفس (هر کدام ۷ مقاله)، شخصیت (۵ مقاله)، ارضاء نیازها و سلامت معنوی (۴ مقاله)، هوش هیجانی، سرمایه روانشناختی، سبک هویت و سلامت روانی (هر کدام ۳ مقاله)، تاب آوری، بهزیستی روانشناختی، همدلی، هدفمندی و ویژگی‌های شخصیتی (هر کدام ۲ مقاله) و ۲۱ متغیر هوش اخلاقی، وضعیت جسمانی و روانی، سبک مقابله‌ای، سبک دلبستگی، خوش بینی، ابراز وجود، خودکارآمدی، استحکام روانی، عوامل شناختی-رفتاری، امیدواری، منبع کنترل، توانمندسازی، راهبرد مقابله‌ای، بخشش، کمال گرایی، سرسختی روانشناختی، باورهای فراشناخت، سرزندگی، معناداری زندگی، هدفمندی زندگی، رفتار ارتقاء دهنده سلامت (هر کدام در ۱ مقاله).

۳) اثربخشی برنامه‌های آموزشی موثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۴ متغیر گزارش شده‌اند که عبارت‌اند از: تاثیر آموزش قدرشناسی، مهارت‌های اجتماعی، بخشودگی و معناداری زندگی (هر کدام ۱ مقاله).

۴) عوامل دانشگاهی مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۱۱ موضوع محاسبه شده‌اند که عبارت‌اند از: جو سازمانی (۲ مقاله)، سازگاری با دانشگاه، برنامه‌های فرهنگی-اجتماعی، بهره‌وری علمی اساتید، رضایت تحصیلی، خودکارآمدی تحصیلی، سرمایه اجتماعی دانشگاهی، سرزندگی اساتید، مشارکت کلاسی، امکانات رفاهی دانشگاه، تعامل استاد دانشجو (هر کدام در ۱ مقاله).
۵) عوامل آموزشی و تربیتی موثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۱۲ متغیر گزارش شده اند که عبارت‌اند از: تفکر انتقادی، کیفیت روابط مدرسه‌ای، امکانات مدرسه، هدف گرایی، وضعیت فیزیکی مدرسه، برنامه درسی پنهان و رضایت رشته تحصیلی، بازی فکری، عملکرد ورزشی، انگیزش مشارکت ورزشی، موسیقی، نگرش به زمان (هر کدام در ۱ مقاله).

۶) عوامل خانوادگی موثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۱۶ متغیر شمارش شده اند که عبارت‌اند از: الگوهای ارتباطی خانواده (۳ مقاله)، عملکرد خانواده و رضایت زناشویی (هر کدام ۲ مقاله)، سبک از دواج، انسجام خانواده، درآمد خانواده، سبک فرزندپروری، فرآیند خانواده، محتوای خانواده، فضیلت زناشویی، کیفیت روابط زناشویی، مقدس بودن از دواج، دلبستگی زناشویی، وضعیت خانوادگی، عشق ورزی و سازگاری زناشویی (هر کدام در ۱ مقاله).

۷) عوامل سازمانی موثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۷ متغیر گزارش شده‌اند که عبارت‌اند از: بهره‌وری کارکنان (۲ مقاله)، عوامل مؤثر محیط کار، معنویت سازمانی، هوش سازمانی، سبک رهبری مدرسه، راهبرد رهبری مثبت گرا و حکمرانی خوب (هر کدام در ۱ مقاله).

۸) عوامل فناورانه موثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۴ متغیر محاسبه شده‌اند که عبارت‌اند از: اعتیاد اینترنت و پرسه زنی سایبری (هر کدام ۲ مقاله)، تعدی غیر اخلاقی سایبری و شبکه‌های اجتماعی مجازی (هر کدام در ۱ مقاله).

۵) پساایندهای نشاط اجتماعی در ایران

الف) نتایج عمومی: یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که ۳۰ متغیر به‌عنوان اثرات نشاط اجتماعی در ایران در قالب ۳۲ مقاله شناسایی شده‌اند که به ترتیب شامل اثرات رفتاری (۱۱ متغیر)، اثر اجتماعی (۹ متغیر)، اثرات شغلی-سازمانی (۵ متغیر)، آموزشی-تربیتی و خانوادگی (هر کدام ۲ متغیر) و اثرات فیزیکی (۱ متغیر) بوده‌اند (جدول شماره ۵).

جدول ۵) توزیع فراوانی پساایندهای نشاط اجتماعی در ایران برحسب اثرات اصلی به تعداد

تعداد	اثرات اصلی	تعداد	اثرات اصلی
۹	اثرات و کارکردهای اجتماعی	۱۱	اثرات و کارکردهای شخصیتی رفتاری
۲	اثرات و کارکردهای آموزشی و تربیتی	۲	اثرات و کارکردهای خانوادگی
۱	اثرات فیزیکی و جسمانی	۵	اثرات شغلی-سازمانی

برحسب متغیرها و اثرات فرعی مورد بررسی، تحقیق دریافته که بیشترین اثرات فرعی نشاط اجتماعی اختصاص به شش موضوع موفقیت تحصیلی (۸ مقاله)، سلامت عمومی (۷ مقاله)، رضایت زناشویی (۴ مقاله)، رضایت شغلی (۳ مقاله)، امید به زندگی و رضایت از زندگی (۲ مقاله) داشته (جدول شماره ۶) و مابقی اثرات ۲۴ گانه هر کدام در یک مقاله گزارش شده‌اند.

جدول ۶) توزیع فراوانی بیشترین تحقیقات پساایندهای نشاط اجتماعی در ایران به ترتیب فراوانی اثرات فرعی

تعداد	اثرات فرعی	تعداد	اثرات فرعی	تعداد	اثرات فرعی
۴	رضایت زناشویی	۷	سلامت عمومی	۸	موفقیت تحصیلی
۲	رضایت از زندگی	۲	امید به زندگی	۳	رضایت شغلی
۱	اعتیاد جنسی زناشویی	۱	گرایش به اعتیاد	۱	احساس عجز
۱	عملکرد ایمنی بدن	۱	عزت نفس	۱	بی تفاوتی اجتماعی
۱	مشکلات رفتاری کودکان	۱	درگیری تحصیلی	۱	انزوای اجتماعی
۱	احساس امنیت اجتماعی	۱	افسردگی	۱	رضایت از زندگی
۱	سلامت اجتماعی	۱	سرمایه اجتماعی	۱	اضطراب
۱	خودشکوفایی	۱	احساس یاس	۱	بیگانگی اجتماعی
۱	کیفیت زندگی	۱	دوگانگی جنسیتی	۱	احساس تنهایی
۱	کارآفرینی	۱	عملکرد کارکنان	۱	سلامت سازمانی
				۳۰	جکع کل

ب) نتایج موضوعی: نتایج موضوعی پساایندهای نشاط اجتماعی در ایران به ترتیب بیشترین فراوانی، در شش بخش اصلی قابل دسته بندی می باشند:

۱) اثرات رفتاری شامل ۹ متغیر به ترتیب فراوانی شامل سلامت عمومی (۷ مقاله)، امید به زندگی (۲ مقاله)، احساس تنهایی، احساس عجز، احساس یاس، عزت نفس، افسردگی، اضطراب و مشکلات رفتاری کودکان، خودشکوفایی، دوگانگی جنسیتی (هر کدام در ۱ مقاله).

۲) اثرات اجتماعی شامل ۸ متغیر به ترتیب فراوانی عبارت‌اند از رضایت از زندگی (۲ مقاله)، گرایش به اعتیاد، بی تفاوتی اجتماعی، انزوای اجتماعی، کیفیت زندگی، احساس امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، سلامت اجتماعی و بیگانگی اجتماعی (هر کدام در ۱ مقاله).

۳) اثرات خانوادگی شامل ۲ متغیر رضایت زناشویی (۴ مقاله) و اعتیاد جنسی زناشویی (۱ مقاله).

۴) اثرات آموزشی و تربیتی به ترتیب شامل ۲ موضوع موفقیت تحصیلی (۸ مقاله) و درگیری تحصیلی (۱ مقاله).

۵) اثرات شغلی سازمانی شامل ۵ موضوع رضایت شغلی (۳ مقاله)، سلامت سازمانی، عملکرد کارکنان و کارآفرینی (هر کدام ۱ مقاله).

۶) اثرات فیزیکی شامل ۱ متغیر عملکرد ایمنی بدن (۱ مقاله).

بحث و نتیجه گیری

شادی و نشاط اجتماعی یکی از ضروری ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان‌ها به شمار می‌رود. یکی از موضوعات و نیازهای مهم هر جامعه نشاط اجتماعی است. نشاط اجتماعی از مؤلفه‌های رفاه اجتماعی به شمار می‌رود در عین حال، یکی از مفاهیم محوری توسعه پایدار است. در سال‌های اخیر، باتوجه به اهمیت نشاط اجتماعی در ایران، تحقیقات متعددی در این حوزه انجام شده است. با در نظر گرفتن فراوانی و تنوع تحقیقات انجام شده در زمینه نشاط اجتماعی، نیاز به انجام تحقیقات ترکیبی مثل فراترکیب در این حوزه احساس می‌شود. اصلی ترین سؤال پژوهش حاضر این است که مهم ترین عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در تحقیقات انجام شده در ایران کدامند؟

شادی و نشاط به عنوان یکی از احساسات مثبت انسانی، دارای ابعاد و تجلیات مختلف است و نقش تعیین کننده‌ای در تأمین سلامت فرد و جامعه دارد. تمدن بشری از آغاز تاکنون، هدف و غایت زندگی را رسیدن به شادمانی دانسته و همواره به دنبال شاد زندگی کردن بوده؛ با این وجود در ک بشر از نشاط، متفاوت بوده است. همان طور که گفته شد دیدگاه لذت‌گرایی و دیدگاه سعادت‌گرایی دو جریان فکری هستند که به بررسی نشاط از دو جنبه متفاوت پرداخته‌اند. البته علاقه‌مندی دانشمندان علوم اجتماعی به این موضوع نسبتاً جدید است و مجموعه و سبب ادبیات مرتبط با نشاط، عمدتاً توسط روان‌شناسان گردآوری شده و دیگر اندیشمندان علوم اجتماعی از جمله جامعه‌شناسان نیز به آن پرداخته‌اند.

انسان سالم، محور توسعه اجتماعی بوده و فرایند توسعه بدون توجه به آن، امکان پذیر نیست. سلامت یکی از مؤلفه های اصلی در زندگی اجتماعی افراد تلقی می شود. "نشاط اجتماعی" مفهومی نسبتاً جدید در مباحث، نظرات و مطالعات جامعه شناسی معاصر ایران است. سلامت اجتماعی از جمله مفاهیمی است که امروزه از اهمیت و یژه ای برخوردار بوده و دایره شمول موضوعات آن هر روز فراگیرتر می شود. این مفهوم هم بعد نظری و هم کاربردی، تجربی و میدانی دارد که در دهه اخیر در ایران مورد توجه قرار گرفته است.

اصول پنجگانه جامعه شناختی تحلیل دورکیمی پدیده‌های اجتماعی عبارتند از: چیستی، الگوهای اجتماعی، همبسته های اجتماعی، پیشایندها و پسایندهای اجتماعی. "فراترکیب" (تحلیل کیفی محتوای مطالعات اولیه) یکی از روش‌هایی است که به منظور بررسی، ترکیب و تحلیل پژوهش‌های گذشته مورد استفاده قرار گرفته و از سوئی دیگر نقش قابل توجهی در مدلسازی پدیده‌های اجتماعی می‌تواند ایفاء کند. بر این اساس پژوهش حاضر به بررسی تحقیقات انجام گرفته در حوزه "نشاط اجتماعی" طی سال‌های ۱۳۸۵ تا بهمن ماه ۱۳۹۸ با استفاده از فراترکیب انجام گرفت. اطلاعات تحقیق با استفاده از چهار منبع اینترنتی پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (sid.ir)، پایگاه اطلاع رسانی نشریات علمی ایران (magiran.com)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags.ir)، پرتال جامع علوم انسانی (Ensani.ir) جمع آوری شده است. در مجموع ۲۵۱ مقاله مندرج در مجلات علمی پژوهشی براساس نه کلیدواژه های «شادی»، «نشاط»، «شادمانی»، «شادکامی»، «شادابی»، «شادمانی اجتماعی»، «شادکامی اجتماعی»، «شادابی اجتماعی» و «نشاط اجتماعی» برای پژوهش حاضر نهایی گردید.

اولین نتیجه گیری نهایی پژوهش

بررسی سابقه تحقیق در دو بخش مطالعات نظری و تحقیقات تجربی معرف آن بوده که کتاب‌های نشاط اجتماعی در ایران با سه جهتگیری اسلامی (۷ اثر)، روانشناختی (۳ اثر) و جامعه شناختی (۴ اثر) منتشر شده‌اند. این جهت‌گیری‌ها در نشر مقالات مجلات علمی نیز مشاهده شده است. موج اولیه تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران (شامل ۵ پژوهش) طی سال‌های ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۲ اختصاص به تحقیقاتی داشته که با جهتگیری روانشناختی انتشار یافته‌اند. در اواخر دهه ۸۰ مقالاتی نشر یافته‌اند (شامل ۳ پژوهش) که به مثابه موج اولیه تحقیقات تجربی با جهتگیری جامعه شناختی تلقی می‌شوند (سال ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸). از سال ۱۳۹۰ مرحله سوم آغاز شده که شاهد حضور اندیشمندان در حوزه نشر موضوع تحقیق با جهتگیری اسلامی (براساس دیدگاه‌های قرآن و روایات) می‌شویم که «ویژه نامه مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی» آغازگر این جهتگیری در ایران بوده است (نشر ۵ مقاله).

اغلب تحقیقات نشاط اجتماعی دهه اول پژوهش توسط کارشناسان علوم رفتاری (و تربیتی) انجام یافته، درحالی که آغازین تحقیقات جامعه شناختی در خصوص موضوع تحقیق اختصاص به اوائل دهه دوم (سال ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸) داشته و در گام سوم، از سال ۱۳۹۰ به بعد شاهد حضور علمی جهتگیری‌های اسلامی در خصوص شادی و نشاط بوده ایم.

علاوه بر آن تحقیق حاضر نشان داده که چهار مقاله به مرور و سابقه تحقیقات نشاط و شادی در ایران ثبت شده که البته در این مقالات به «جنبه‌های خاصی» از نشاط اجتماعی برای نمونه «بررسی همبسته‌های شادمانی» (شهباز مظفری و حبیب هادیان، ۱۳۸۳)، «بررسی شادمانی و شخصیت» (مریم مرادی، ابراهیم جعفری، محمد رضا عابدی، ۱۳۸۴) و یا «اثر بخشی مداخله‌های روانشناختی بر میزان شادکامی جامعه ایرانی» (حسین سیادتیان، امیرقمرانی و فاطمه یعقوبیان، ۱۳۹۲) و هم چنین «بررسی عوامل موثر بر نشاط اجتماعی» (حکیمه السادات شریف زاده، احمد میرمحمدتبار و صمدعلی پور، ۱۳۹۶) پرداخته شده است. براین اساس تحقیق حاضر از «نوآوری» برخوردار بوده و به بررسی تمام ابعاد موضوع توجه داشته است.

دومین نتیجه گیری نهایی پژوهش

تحقیق در یافت که نه کلیدواژه در عنوان اصلی مقالات مورد بررسی مجلات علمی پژوهشی به کاررفته و چهار اولویت برحسب بیشترین فراوانی عبارت‌اند از: «شادکامی» (۴۸ درصد)، «شادی» (۱۹ درصد)، «نشاط اجتماعی» (۱۲ درصد)، «شادمانی» (۹ درصد) (جدول شماره ۷).

جدول ۷) توزیع فراوانی عناوین اصلی مقالات نشاط اجتماعی در ایران به تعداد درصد

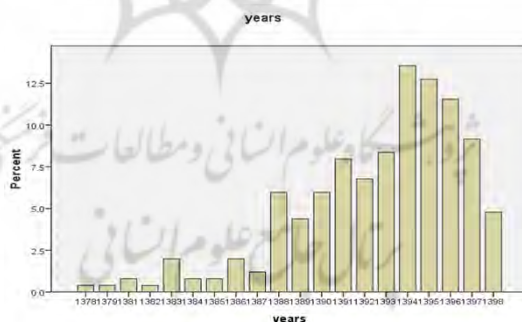
عنوان مقاله	تعداد	درصد	عنوان مقاله	تعداد	تعداد
شادکامی	۱۲۴	۴۸	نشاط	۱۵	۶
شادی	۵۰	۱۹	نشاط اجتماعی	۳۲	۱۲
شادابی	۴	۲	شادابی اجتماعی	۲	۰/۵
شادمانی	۲۲	۹	شادمانی اجتماعی	۹	۳
شادکامی اجتماعی	۱	۰/۵			

سومین نتیجه گیری نهایی پژوهش: روند تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران:

بررسی تاریخی نشر مقالات نشان از روند صعودی (افزایشی) در تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۸ داشته است (نمودار شماره ۱). ۱۵ درصد تحقیقات در دهه اول و ۸۵ درصد مقالات اختصاص به دهه دوم پژوهش داشته‌اند. برحسب دوره‌های پنج ساله، پژوهش در یافته که دوره اول ۲ درصد، دوره دوم ۷ درصد، دوره سوم ۳۱ درصد و دوره چهارم ۶۰ درصد تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران نشر یافته‌اند. نتایج فوق نشان از رشد شتابان و بسیار فزاینده پژوهش نشاط اجتماعی طی دهه دوم پژوهش داشته است.

چهارمین نتیجه گیری نهایی پژوهش: گرایش‌های پژوهشی تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران:

نتایج استفاده از روش "فراترکیب" تحقیق راقادر به "ساخت و طراحی مدل جامع تبیین نشاط اجتماعی در ایران" نموده است. براساس مدل پیشنهادی نشاط اجتماعی قابل تفکیک و تبیین در پنج بخش بوده است. نتایج نهایی تحقیق نشان داد که گرایش‌های پژوهشی به ترتیب فراوانی در پنج بخش پیشنهادها (شرایط و عوامل مؤثر) (۱۵۸ مقاله و ۱۳۲ متغیر) (۶۳ درصد)، و وضعیت (۳۶ مقاله) (۱۴ درصد)، پسایندها (اثرات، پیامدها و کارکردها) (۳۲ مقاله و ۳۰ متغیر) (۱۳ درصد)، کلیات (۲۱ مقاله) (۸ درصد) و همبسته‌ها (۴ مقاله و ۵ متغیر) (۲ درصد) طبقه بندی شده‌اند (جدول شماره ۸).

نمودار ۱) روند تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن ۱۳۹۸

جدول ۸) انواع تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران طی سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن ۱۳۹۸ به تعداد و درصد

درصد	تعداد	گرایش‌های پژوهشی
۱۴	۳۶	تحقیقات در خصوص وضعیت نشاط اجتماعی در ایران
۸	۲۱	تحقیقات در زمینه کلیات نشاط اجتماعی در ایران
۶۳	۱۵۸	تحقیقات در حوزه پیشنهادها نشاط اجتماعی در ایران
۱۳	۳۲	تحقیقات در زمینه پسایندهای نشاط اجتماعی در ایران
۲	۴	تحقیقات در خصوص همبسته‌های نشاط اجتماعی در ایران
۱۰۰	۲۵۱	جمع کل

انواع تحقیقات نشاط اجتماعی برحسب گرایش‌های پژوهشی به ترتیب بیشترین فراوانی عبارت‌اند از (نمودار شماره ۲):
۱) پیشندهای نشاط اجتماعی در ایران:

الف) شرایط و عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران (۱۵۸ مقاله و ۱۳۰ متغیر) به ترتیب بیشترین فراوانی شامل هفت دسته اصلی عوامل اجتماعی (۴۳ متغیر)، عوامل شخصیتی رفتاری (۳۵ متغیر)، شرایط خانوادگی (۱۶ متغیر)، عوامل آموزشی و تربیتی (۱۲ متغیر)، عوامل دانشگاهی (۱۱ متغیر)، عوامل سازمانی (۷ متغیر) و اثربخشی برنامه‌های آموزشی و شرایط فناورانه (به طور مشترک هر کدام ۴ متغیر) گزارش شده‌اند.

ب) دسته بندی موضوعی فرعی پیشندها به ترتیب بیشترین فراوانی عبارتند از: دینداری (۲۹ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۲۴ مقاله)، اعتماد اجتماعی (۱۱ مقاله)، امنیت اجتماعی (۱۰ مقاله)، سرمایه فرهنگی (۹ مقاله)، احساس محرومیت نسبی و طبقه اجتماعی (۸ مقاله)، احساس مقبولیت اجتماعی، انومی (هر کدام ۷ مقاله)، حمایت اجتماعی، اوقات فراغت، احساس عدالت اجتماعی (هر کدام ۶ مقاله) به‌عنوان هشت متغیر مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران دارای بیشترین فراوانی گزارش شده‌اند.

ج) سایر عوامل فرعی مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران شامل ۳۵ موضوع که بیشترین آن‌ها عبارت‌اند از: هوش معنوی و عزت نفس (هر کدام ۷ مقاله)، شخصیت (۵ مقاله)، ارضاء نیازها و سلامت معنوی (۴ مقاله)، هوش هیجانی، سرمایه روانشناختی، سبک هویت و سلامت روانی و الگوهای ارتباطی خانواده (هر کدام ۳ مقاله)
۲) وضعیت نشاط اجتماعی در ایران:

۳۶ مقاله به چگونگی و وضعیت نشاط اجتماعی در ایران پرداخته‌اند که در چند بخش قابل تفکیک هستند:

الف) تحقیقات متکی بر چگونگی نشاط اجتماعی برحسب منطق جغرافیایی، جنسیت، مشاغل، محیط‌های دانشگاهی و غیره (۱۹ مقاله).

ب) تحقیقات متکی بر آزمون‌سنجی ابزارهای استاندارد و معتبر نشاط اجتماعی و بومی سازی آن با فرهنگ جامعه ایران (۱۳ مقاله)

ج) مقالات متکی بر مرور سابقه تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران (۴ مقاله).

۳) پساایندهای نشاط اجتماعی در ایران:

الف) پساایندهای (اثرات، پیامدها و کارکردها) نشاط اجتماعی در ایران (۳۲ مقاله و ۳۰ متغیر) به ترتیب بیشترین فراوانی شامل شش دسته اصلی عبارت‌اند از اثرات رفتاری (۱۱ متغیر)، اثرات اجتماعی (۹ متغیر)، اثرات شغلی-سازمانی (۵ متغیر)، آموزشی-تربیتی و خانوادگی (هر کدام ۲ متغیر) و اثرات فیزیکی (۱ متغیر) اثرات خانوادگی (۲ متغیر)، اثرات آموزشی و تربیتی (۲ موضوع)، اثرات شغلی سازمانی و اثرات فیزیکی (هر کدام ۱ مقاله) بوده‌اند.

ب) بیشترین اثرات فرعی نشاط اجتماعی اختصاص به شش موضوع موفقیت تحصیلی (۸ مقاله)، سلامت عمومی (۷ مقاله)، رضایت زناشویی (۴ مقاله)، رضایت شغلی (۳ مقاله)، امید به زندگی و رضایت از زندگی (۲ مقاله) داشته‌اند.

۴) کلیات نشاط اجتماعی در ایران: ۲۱ مقاله به مباحث عمومی، کیفی، تاریخی و نظری موضوع نشاط اجتماعی پرداخته‌اند که البته ۱۳ مقاله به تبیین دیدگاه‌های اسلام (قرآن و احادیث) در خصوص شادی، شادمانی و نشاط اجتماعی توجه داشته‌اند. مقالات نشاط از منظر امام خمینی، شادی در کتب درسی، شادکامی در مدیریت اسلامی و مولفه‌های نشاط نمونه‌هایی از بخش کلیات منظور شده است.

۵) همبسته‌های نشاط اجتماعی در ایران: یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که ۵ متغیر به‌عنوان همبسته‌های نشاط اجتماعی در ایران در قالب ۴ مقاله شناسایی شده‌اند که به ترتیب شامل سلامت روانی، حمایت اجتماعی، دینداری، رضایت زناشویی و عود سوء مصرف مواد (به طور مشترک هر کدام ۱ مقاله) بوده‌اند.

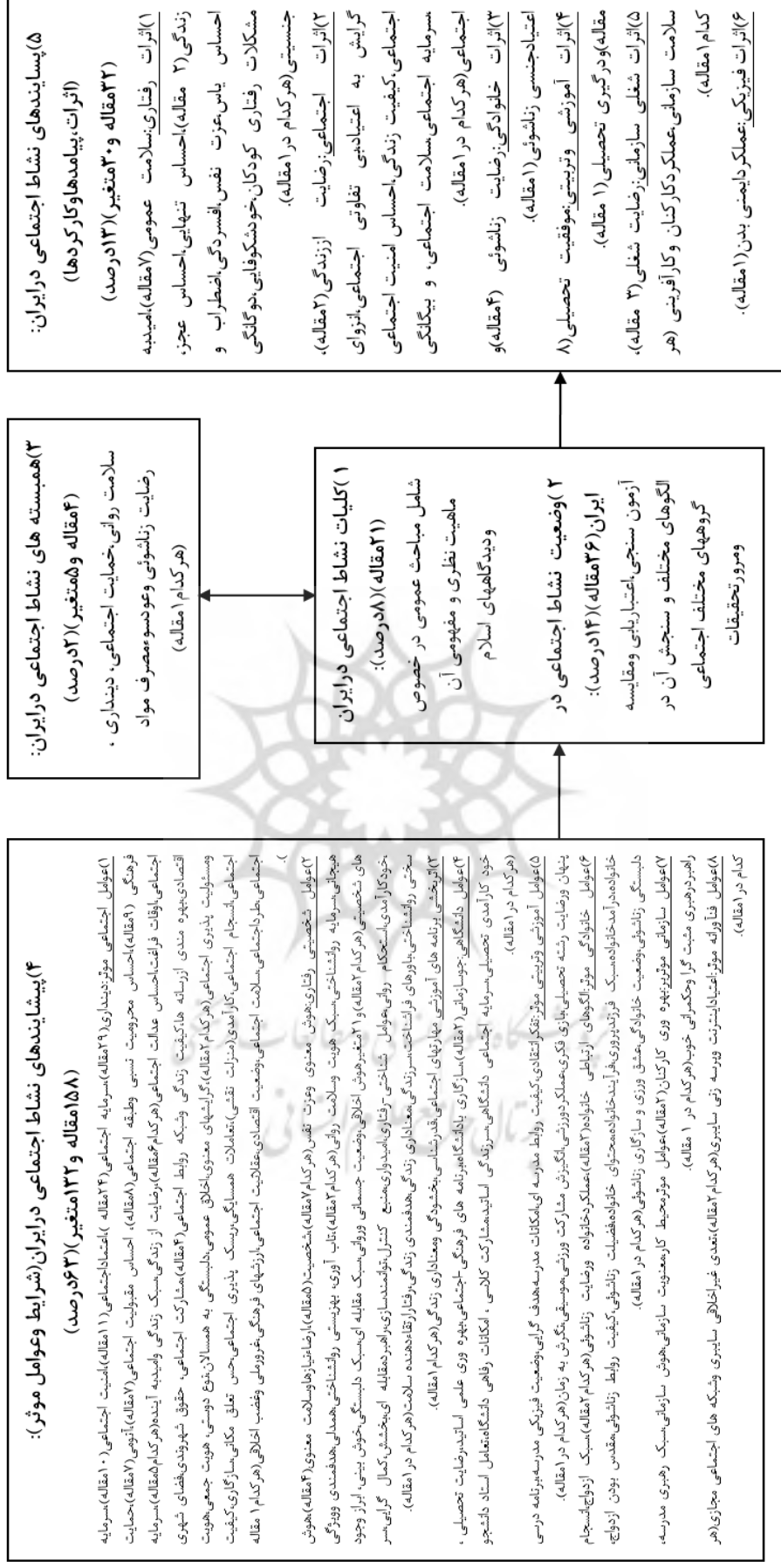
منابع

- آرگایل، ام. (۱۳۸۶). روانشناسی شادی، ترجمه: مسعود گوهری، حمید نشاطدوست، حسن پالانگ و فاطمه بهرامی، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- از کیا، مصطفی و غلامرضا غفاری. (۱۳۸۰). «بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی شهر کاشان»، نامه علوم اجتماعی، بهار و تابستان، شماره ۹ (پیاپی ۱۷)، صفحات ۳-۳۱.
- ادریسی، افسانه و سیمین مبارکی. (۱۳۹۳). شادمانی اجتماعی، رهاورد عقلا نیت اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان بزرگسال تهرانی ۱۸-۶۵ ساله)، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، پیاپی ۱۳، زمستان، صفحات ۲۲۷-۲۵۰.
- اقلیما، مصطفی و ابراهیم نجف‌آبادی، اعظم. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر میزان سرمایه فرهنگی در میزان احساس شادی زنان جوان (۱۵-۲۴ ساله) در شهر اصفهان، جامعه‌پژوهی فرهنگی. سال دوم، شماره اول، صفحات ۱-۲۴.
- تمیزی فر، ریحانه. (۱۳۹۲). نشاط اجتماعی: تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در شهر اصفهان، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم شعبه اصفهان.
- خوشفر، غلامرضا؛ جانعلی‌زاده، حیدر؛ اکبرزاده، فاطمه و دهقانی، حمید. (۱۳۹۲). تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادی جوانان شهر بایلسر، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. سال ۱۳، شماره ۵۱، صفحات ۲۸۳-۳۱۴.
- چلبی، م؛ و موسوی، م. (۱۳۸۷). «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره نهم، شماره ۱ و ۲، صفحات ۳۴-۵۷.
- رادان، فاطمه. (۱۳۹۸). پیش‌بینی نشاط اجتماعی بر اساس سرمایه اجتماعی دانشجویان زن، مجله مدیریت سرمایه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲، تابستان، صفحات ۲۱۹-۲۳۶.
- رئانی، رسول؛ رئانی، علی؛ عابدی، محمدرضا و گنجی، محمد. (۱۳۸۶). فرهنگ و شادی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان شهر اصفهان، فصلنامه مطالعات فرهنگ و ارتباطات. شماره ۸، صفحات ۴۱-۷۸.
- رئانی، علی؛ رئانی، رسول؛ گنجی، محمد. (۱۳۹۰). رویکردی جامعه‌شناختی به احساس شادمانی سرپرستان خانوار در شهر اصفهان، مسائل اجتماعی ایران. سال دوم، شماره ۱، صفحات ۳۹-۷۳.
- رحمانی خلیلی، احسان. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادمانی اجتماعی در حضور متغیرهای حمایت اجتماعی و دینداری، فصلنامه مطالعات فرهنگ-ارتباطات، پیاپی ۳۲، زمستان، صفحات ۹۳-۱۱۷.
- دهقان، حسین، ناصرپوررضا کریم‌سرا، برزومروت. (۱۳۹۶). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی اجتماعی جوانان شهر تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی و رزش و جوانان، پیاپی ۳۶، تابستان، صفحات ۱۲۳-۱۳۸.
- دهقانی، حمید و فاطمه اکبرزاده. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر ابعاد سلامت اجتماعی بر نشاط اجتماعی (مطالعه موردی: مردان و زنان متأهل شهر اصفهان)، فصلنامه تحلیل نظم اجتماعی و نابرابری اجتماعی، سال نهم، شماره ۷۳، پاییز و زمستان، صفحات ۱۳۷-۱۷۴.
- شریف‌زاده، حکیمه‌السادات، احمد میرمحمدتبار و صمدعلی پور. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران؛ فراتحلیلی از تحقیقات موجود، مجله راهبرد فرهنگ، سال دهم، زمستان، شماره ۴۰، صفحات ۱۵۹ تا ۱۸۰.
- کارگر، سعید، محمدتقی ایمان، محمدتقی عباسی. (۱۳۹۷). رابطه سبک زندگی فراغتی و دینی با شادمانی اجتماعی؛ مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهر جهرم، فصلنامه راهبرد فرهنگ، پیاپی ۴۴، زمستان، صفحات ۱۷۱-۲۱۱.
- صفاریان، محسن، عبدالرضا دهمی، علی مرادی. (۱۳۹۸). شناخت رابطه بین سلامت و نشاط اجتماعی بابت تفاوتی اجتماعی جوانان: مورد مطالعه شهر کرمانشاه، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی شهری، پیاپی ۳۱، زمستان، صفحات ۱۷۵-۲۰۸.
- کمالی، یحیی. (۱۳۹۶). روش‌شناسی فراترکیب و کاربرد آن در سیاست‌گذاری عمومی، فصلنامه سیاست، شماره ۴۳، پاییز، صفحات ۷۲۱-۷۳۶.
- عابدی جعفری، عابد و مجتبی امیری. (۱۳۹۸). فراترکیب، روشی برای سنتز مطالعات کیفی، فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی، پیاپی ۹۹، تابستان، صفحات ۷۳-۸۸.
- علی‌پور، الف. و نوربالا، الف. (۱۳۷۸). «بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسشنامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه‌های تهران»، فصلنامه اندیشه و رفتار، سال پنجم، شماره ۱ و ۲، صفحات ۵۵-۶۴.
- محمدی، اصغر. (۱۳۹۸). تأثیر عوامل اجتماعی بر شادمانی اجتماعی (مورد مطالعه: ساکنان شهر اصفهان)، فصلنامه دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، پیاپی ۷۸، زمستان، صفحات ۱۲۳-۱۳۵.
- محمدی، اصغر و علی سیف‌زاده. (۱۳۹۷). عوامل فرهنگی شادمانی اجتماعی (مطالعه موردی: جوانان شهر اصفهان)، مطالعات راهبردی و رزش و جوانان، دوره ۱۸، شماره ۴۳، صفحات ۷۱-۹۰.

- مرادی مریم، جعفری ابراهیم، عابدی محمدرضا. (۱۳۸۴). شادمانی و شخصیت: بررسی مروری. تازه های علوم شناختی. سال ۷، شماره ۲، صفحات ۶۰-۷۱.
- میرشاه جعفری، الف.؛ عابدی، م. و در یكوندی، ه. (۱۳۸۱). «شادمانی و عوامل مؤثر بر آن»، تازه های علوم شناختی، ش ۳، سال چهارم، صفحات ۵۰ - ۵۸.
- یزدانی، فضل اله و حسن ازاد. (۱۳۸۲). بررسی رابطه بین نگرش دینی، سبک های مقابله ای و شادکامی در دختران و پسران دبیرستانی اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲، مجله دانش و پژوهش در روانشناسی، شماره ۱۶، تابستان، صفحات ۳۹ تا ۴۶.
- هزارجریبی، ج. و آستین فشان، پ. (۱۳۸۸). «بررسی مفهوم شادکامی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی استان مرکزی)»، برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال دوم، شماره ۳، صفحات ۳۱-۷۲.
- هزار جریبی، جعفرورضا صفری شالی. (۱۳۸۹). بررسی مفهوم شادکامی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی در استان مرکزی)، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، پیاپی ۳، تابستان، صفحات ۳۱-۷۲.
- ودادهیر، ابوعلی. (۱۳۸۹). فراترکیب نتایج و اکاویرهای کیفی و مطالعات فرهنگی: واقعیت یا توهم، فصلنامه برگ فرهنگ، پائیز و زمستان، دوره جدید، شماره ۲۲، صفحات ۲۴-۴۵.
- Bench, S, & Day, T. (2010) "The user experience of critical care discharges: a meta-synthesis of qualitative research", International journal of nursing studies, 47(4): 487-499.
  - Patterson, B., Thorne, Calnan, C., & Jillings. C. (2001) Meta- study of qualitative health research: a practical guide to meta-analysis and meta-synthesis. California press.
  - Sandelowski, M.; Barros, J. (2007), Handbook for synthesizing qualitative research, Springer publishing company Inc.
  - Zimmer L. (2006) "Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts", Journal of Advanced Nursing 53(3): 311-318.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نمودار ۳ نتیجه گیری نهایی پژوهش: انواع پنجگانه تحقیقات نشاط اجتماعی در ایران طی سال‌های ۱۳۷۸ تا بهمن ماه ۱۳۹۸ به تفکیک موضوعات اصلی و مباحث فرعی به تعداد

- ۵) **پسایندهای نشاط اجتماعی در ایران:**
(اثرات، پیامدها و کارکردها)
(۳۳ مقاله و ۳۰ متغیر) (۳۳ درصد)
(اثرات رفتاری: سلامت عمومی (۷ مقاله)، امید به زندگی (۲ مقاله)، احساس تنهایی، احساس عجز، احساس یاس، عزت نفس، افسردگی، اضطراب و مشکلات رفتاری کودکان، خودکوفایی، دوگانه جنسیتی (هر کدام در مقاله).
(۲) **اثرات اجتماعی: رضایت از زندگی (۲ مقاله)، گرایش به اعتیاد، تفاوتی اجتماعی، انزوای اجتماعی، کیفیت زندگی، احساس امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، سلامت اجتماعی، و بیگانگی اجتماعی (هر کدام در مقاله).
(۳) **اثرات خانوادگی: رضایت زناشویی (۴ مقاله) و اعتبار جنسی زناشویی (۱ مقاله).
(۴) **اثرات آموزشی و تربیتی: موفقیت تحصیلی (۸ مقاله) و درگیری تحصیلی (۱ مقاله).
(۵) **اثرات شغلی: سازمانی، رضایت شغلی (۳ مقاله)، سلامت سازمانی، عملکرد کارکنان و کارآفرینی (هر کدام مقاله).
(۶) **اثرات فیزیکی: عملکرد ایمنی بدن (۱ مقاله).**********

